

Nr 68.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse; given Stockholms slott den 14 februari 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, fråga om omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse och anför därvid:

Sedan domänstyrelsen av Kalix träindustriaktiebolag i likvidation förvärvat Karlsborgs sågverk och sulfatfabrik, anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 22 maj 1936 domänstyrelsen att verkställa utredning i fråga om den inverkan på domänstyrelsens drift, som ett sammanförande av Kalixanläggningarna med domänverkets dåvarande sågverk i Norrbotten i ett

särskilt av styrelsen ägt bolag skulle medföra. Därjämte avsågs, att utredningsuppdraget skulle innefatta uppgörande av förslag till bildande av ett dylikt bolag samt till organiserande av nödigt samarbete mellan bolaget och domänverkets övriga sågverksrörelse, därvid skulle beaktas jämväl frågan om pensionering av bolagets personal och dylikt.

Domänstyrelsen uppdrog i anledning av Kungl. Maj:ts beslut åt ledamoten av Sveriges advokatsamfund jur. kand. Otto Schultz att i samarbete med styrelsen verkställa den anbefallda utredningen.

I skrivelse den 27 januari 1938 avlämnade Schultz utredning och förslag i ärendet. Häröver avgavos yttranden av statskontoret, domänstyrelsen och riksräkenskapsverket.

Med anledning av vad i yttrandena anförts uppdrog jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 november 1938 åt advokaten Schultz att verkställa fortsatt utredning rörande organisationen av domänverkets skogsindustriella rörelse. Med skrivelse den 31 januari 1940 har Schultz avlämnat ytterligare utredning och förslag i ärendet. Vid utredningen har Schultz såvitt angår pensioneringsfrågan biträttts av förste aktuarien i pensionsstyrelsen B. Wingborg. Över Schultz' nu ifrågavarande förslag ha efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, domänstyrelsen, riksräkenskapsverket och statens pensionsanstalt.

Utredningsmannens första förslag och yttrandena däröver.

Utredningsmannens förslag i den av honom först avgivna utredningen avsåg, att vissa av domänverkets industriföretag skulle drivas i bolagsform och icke såsom hittills i domänstyrelsens egen regi. För ändamålet föreslogs bildande av ett särskilt bolag. Utredningsmannen framlade fyra olika alternativa förslag rörande bolagets omfattning och sättet för övertagande av domänverkets industrier.

Enligt det första av dessa förslag, av utredningsmannen benämnt förslag A. I, skulle det blivande bolaget omfatta Karlsborgsanläggningarna samt följande domänverkets sågverksanläggningar i Norrbottens län, nämligen Löfholmens, Båtskärsnäs och Sandviks sågverk. I detta fall avsågs, att anläggningarna av bolaget skulle förvärfvas med äganderätt. Enligt förslaget erfordrades ett aktiekapital för bolaget av 9,709,183 kronor motsvarande i anläggningarna bundet kapital. Därjämte fordrades såsom rörelsekapital 3,125,000 kronor, vilket borde tillhandahållas bolaget i form av förlagskredit. Detta belopp avsåg utredningsmannen skola anvisas av särskilda statsmedel.

Det andra alternativet, av utredningsmannen benämnt förslag A. II, innebär, att förenämnda industrieanläggningar skulle arrenderas av det blivande bolaget. Endast ineliggande lager skulle förvärfvas med äganderätt. Såsom likvid för detta skulle bolaget till domänstyrelsen överlåta 500,000 kro-

nor i aktier i bolaget, och resterande 3,665,232 kronor skulle gäldas med en räntefri revers. Något kontant arrende skulle icke erläggas av bolaget. Arrendet skulle utgöras av skyldighet att gälda skatter för anläggningarna samt att underhålla dem i fullgott skick. Utredningsmannen ifrågasatte emellertid även, att de arrenderade anläggningarna sedermera skulle få inlösas med äganderätt av bolaget i den takt bolagets finansiella ställning tilläte. Enligt förevarande alternativ skulle bolagets kapitalbehov till en början utgöra tillhoppa 7,290,232 kronor, därav aktiekapitalet 500,000 kronor samt lånekapitalet mot revers 3,665,232 kronor. Resterande 3,125,000 kronor skulle utgöra rörelsekapital.

Utredningsmannens tredje alternativa förslag, vilket benämnts förslag B. I, avsåg, att det blivande bolaget med äganderätt skulle förvärva, förutom förenämnda i Norrbottens län belägna industrianläggningar, jämväl domänverkets anläggningar å följande platser, nämligen Skinnskatteberg, Vikarbyn, Saxviken, Grönsinka, Horndal, Garpenberg, Bjurfors, Kloten, Valåsen, Kungsskogen, Granvik, Sjöbacka, Karlsby, Armbåga och Grankullaviken. För genomförande av detta förslag skulle för bolaget erfordras ett aktiekapital av 11,890,145 kronor, motsvarande värdet av anläggningarna och inneliggande lager. Därjämte skulle behövas ett rörelsekapital av 4,510,000 kronor.

Enligt utredningsmannens fjärde alternativ, benämnt förslag B. II, skulle bolaget arrendera de i nästföregående alternativ omförmälda industrianläggningarna. Bolaget skulle i detta fall behöva såsom aktiekapital 500,000 kronor, såsom lånekapital mot revers 3,682,166 kronor samt såsom rörelsekapital 4,510,000 kronor, eller således tillhoppa 8,692,166 kronor.

Utredningsmannen ansåg sig vid övervägande av för- och nackdelar hos de olika alternativen böra förorda genomförandet av det sist omförmälda, såsom B. II betecknade förslaget.

I utredningen framlades därjämte vissa förslag rörande de anställdas pensionering.

Ur *yttrandena* över utredningsmannens ifrågavarande utredning och förslag må här återgivas följande.

Domänstyrelsen tillstyrkte det med B. II betecknade och av utredningsmannen själv förordade förslaget. Inom domänstyrelsen anfördes *reservation* av byråchefen Wahlestedt, som förordade det med A. II betecknade förslaget.

Såväl statskontoret som riksräkenskapsverket tillstyrkte det med B. I betecknade förslaget, enligt vilket det blivande bolaget skulle med äganderätt övertaga samtliga omförmälda industrianläggningar.

Statskontoret uttalade vidare, att, därest bolaget komme till stånd, detta borde sortera direkt under Kungl. Maj:t och domänstyrelsen endast bliva representerad i bolagets styrelse. Statskontoret framhöll, att vid överlåtelsen av anläggningarna med äganderätt till bolaget köpeskillingen borde bestämmas ur rent affärsrättsliga synpunkter. Beträffande pensioneringsfrågan ansåg statskontoret, att denna vore i behov av ytterligare utredning. Statskon-

toret påpekade i sammanhang härmed möjligheten att ordna pensioneringen av de anställda arbetarna genom pensionsstyrelsen såsom exempelvis Aktiebolaget Vin- & spritcentralen samt Aktiebolaget Tobaksmonopolet gjort. Möjligen kunde försäkringen även ske genom den av fyra svenska folkförsäkringsbolag startade arbetspensionskassan (APK). Enligt statskontorets mening kunde försäkringen av tjänstemännen hos bolaget ske genom statens pensionsanstalt.

Riksräkenskapsverket anförde bland annat:

Riksräkenskapsverket har efter övervägande av frågan om den lämpligaste organisationen av det tilltänkta bolaget funnit arrendeformen, sådan denna av utredningsmannen utformats, vara behäftad med så allvarliga svagheter, att ett godtagande av denna bolagsform för domänverkets skogsindustriella verksamhet måste anses uteslutet. Enligt ämbetsverkets uppfattning skulle ett bolag, som övertog anläggningarna med äganderätt, hava väsentligt större förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt handhava ifrågavarande verksamhet.

Om alltså enligt riksräkenskapsverkets mening ett arrendebolag rent allmänt måste anses avgjort underlägset ett äganderättsbolag, företer det av utredningsmannen framlagda förslaget till utformning av arrendebolaget — även bortsett från de med själva arrendeformen förbundna svagheter — så allvarliga brister i övrigt, att förslaget med hänsyn allenast härtill måste framstå såsom helt otillfredsställande.

Riksräkenskapsverket finner i första hand anmärkningsvärt, att enligt förslaget dels den av bolaget utfärdade reversen å den del av lagret, som icke täckts genom domänstyrelsens aktieteckning, skall löpa utan ränta, dels någon egentlig arrendeavgift för de till bolaget upplåtna anläggningarna icke skall utgå.

Riksräkenskapsverket vill erinra, att genom den föreslagna ordningen till bolagets rörelse i verkligheten hänförliga ränte- och arrendekostnader skulle överflyttas från bolaget till domänverket, varigenom såväl bolagets som domänverkets vinstredovisning skulle bli missvisande. Den klarhet över industriens ställning och rörelsens resultat, som utredningsmannen i sin tidigare utredning tillmätt stor betydelse och som han numera funnit kunna ernås även utan bolagsbildning, skulle alltså icke vinnas. Vid sådant förhållande skulle enligt riksräkenskapsverkets mening de fördelar, som bolagsbildning skulle ansågs skola medföra, i väsentlig mån spolieras.

Beträffande därefter det av utredningsmannen framlagda förslaget, att bolaget skulle äga att med utnyttjande av å rörelsen uppkommen vinst successivt inlösa dels den för det från domänstyrelsen övertagna lagret utställda reversen, dels till en vid bolagets tillkomst fastställd förvärvssumma de av domänstyrelsen arrenderade anläggningarna, finner riksräkenskapsverket även detta förslag — ehuru i annat avseende — leda till ohållbara förhållanden.

Vad först angår kapitalutvecklingen, framgår av inlösningsförfarandets utformning följande. Domänverkets kapital skulle genom inlösningsförfarandet visserligen icke undergå någon förändring med hänsyn till kapitalets sammanlagda storlek. Däremot skulle kapitalets sammansättning ändras, i det att verkets bokförda fordringar och anläggningar skulle minskas och verkets likvida tillgångar ökas med belopp, motsvarande den av bolaget verkställda inlösnings av merberörda revers och av de ifrågavarande anläggningarna. Bolagets kapital åter skulle genom att å bolagets rörelse upp-

kommen vinst helt eller delvis disponerades icke för aktieutdelning utan för nyssangivna inlösning i motsvarande mån ökas.

Den genom inlösningen inträdda ökningen av bolagets kapital representerar i verkligheten en statlig kapitalbildning. Denna kapitalbildning, vars storlek skulle framgå av bolagets räkenskaper, komme emellertid icke att återspeglas i riksbokföringen. Ur sistnämnda bokförings synpunkt skulle ifrågasvarande kapitalbildning erhålla karaktären av dold reserv, svarande mot ett stegrat värde hos de av staten ägda aktierna i bolaget. Sedan inlösningen helt genomförts, skulle å statens aktieinnehav, vilket enligt förslaget upptagits till 0.50 miljon kronor, under vissa förutsättningar kunna beräknas ett övertvärde, motsvarande summan av den inlösta reversen, 3.68 miljoner kronor, och de inlösta anläggningarna, 7.71 miljoner kronor, eller sammanlagt 11.39 miljoner kronor.

Det förhållandet, att genom inlösningsförfarandet en statlig — i riksbokföringen visserligen icke återspeglad — kapitalbildning skulle uppstå, innebär ur riksbudgetens synpunkt, att ett mot nämnda kapitalbildning svarande inkomstbelopp undandrages driftbudgeten. Den å bolagets rörelse uppkomna vinst, som disponeras för inlösning, skulle nämligen inlevereras till domänstyrelsen icke såsom aktieutdelning utan såsom skuldbetalning respektive köpelikvid. De sålunda till domänstyrelsen inlevererade medlen skulle alltså komma att ingå i domänverkets kapital och skulle följaktligen — enligt numera fastställd ordning — icke kunna disponeras för täckning av rikstatens driftbudget. Efter slutförd inlösning av merberörda revers och anläggningar skulle alltså — med utgångspunkt från de i utredningen antagna värdena — ett sammanlagt inkomstbelopp av 11.39 miljoner kronor hava undanhållits driftbudgeten.

Därest inlösningsförfarandet, såsom utredningsmannen alternativt förutsätter, begränsas till den mot huvudparten av lagervärdet svarande reversen, skulle efter slutförd inlösning den genom inlösningen uppkomna, i riksbokföringen icke redovisade kapitalbildningen, liksom det driftbudgeten undanhållna inkomstbeloppet, stanna vid 3.68 miljoner kronor.

Det synes riksräkenskapsverket uppenbart, att ett inlösningsförfarande, enligt vilket vinstmedel från det av staten ägda aktiebolaget i mera betydande omfattning skulle undanhållas driftbudgeten och i stället disponeras för en i riksbokföringen icke redovisad statlig kapitalbildning, icke under några förhållanden kan godtagas.

Riksräkenskapsverket har slutligen att taga ställning till frågan om förvaltningen och redovisningen av statens innehav av det föreslagna industribolagets aktier. Huvudparten av statens aktieinnehav redovisas för närvarande å fonden för statens aktier, vilken fond förvaltas av statskontoret. Med hänsyn till den nära anslutning till domänverket, som det föreslagna industribolaget skulle äga, synes emellertid lämpligast, att statens nu ifrågasvarande aktieinnehav förvaltas av domänstyrelsen och redovisas bland domänverkets tillgångar. En motsvarande ordning tillämpas nu beträffande statens aktieinnehav avseende vissa till statens järnvägar anslutna aktiebolag.

Utredningsmannens senare förslag och yttrandena däröver.

Sammanfattning av förslaget.

Utredningsmannens senare förslag innebär i huvudsak följande.

Liksom i sitt tidigare förslag har utredningsmannen förordat, att domänverkets industriella verksamhet bedrivs i bolagsform. I fråga om bolagets omfattning har utredningsmannen framlagt två alternativ. Enligt det ena av dessa skall bolagets verksamhet omfatta samtliga domänverkets större industriella anläggningar. Dessa ha utredningsmannen indelat i två grupper. Den såsom grupp I betecknade omfattar Karlsborgsanläggningarna samt Sandviks, Båtskärsnäs, Löfholmens, Skinnskattebergs, Saxviken-Vikarbyns, Horndal-Grönsinka, Valåsens och Grankullavikens sågverk. Såsom grupp II betecknas Bjurfors, Granviks, Sjöbacka, Karlsby och Kungsskogens sågverk. Enligt det andra alternativet skall bolaget omfatta allenast de anläggningar som upptagits i grupp I. Utredningsmannen har förordat att det första alternativet genomföres och bolaget sålunda omfattar samtliga stora anläggningar. Bolaget bör övertaga anläggningarna med äganderätt till de belopp, som desamma i verkligheten kostat domänverket med avdrag dock för den avskrivning, som skett vid bokslutens uppgörande, ävensom för förefintlig vinstbalans. I överensstämmelse med denna princip bör bolaget även få övertaga inneliggande lager av råvaror, färdiga produkter och förbrukningsartiklar till de värden, som domänverkets särskilda industribokföring utvisar. Bolagets kapitalbehov för övertagande av anläggningar och lager skulle vid tillämpning av förstberörda alternativ utgöra 18,069,368 kronor. Härjämte erfordras ett rörelsekapital av 6,967,500 kronor motsvarande 75 kronor per enhet, därvid varje enhet ansetts motsvara en standard trävaror eller ett ton cellulosa ($75 \times 92,900$). Det totala kapitalbehovet blir sålunda 25,036,868 kronor. Av detta kapitalbehov bör aktiekapitalet motsvaras av i anläggningar och lager bundet kapital, varför i bolagets stiftelseurkund bör intagas förbehåll för domänstyrelsen att för det antal aktier som motsvarar värdet av fastigheter och lager få tillskjuta samma fastigheter och lager. Återstoden av kapitalbehovet (rörelsekapitalet) bör kontant inbetalas. För ändamålet bör ett reservationsanslag äskas av riksdagen i samband med framläggande av proposition i ämnet. Utredningsmannen har emellertid även ifrågasatt, att rörelsekapitalbehovet kunde täckas genom kredit, eventuellt lämnad av domänstyrelsen från under styrelsens förvaltning stående fonder. Vid tillämpning av det senare alternativet rörande bolagets omfattning eller att bolaget endast skulle omfatta de såsom grupp I betecknade anläggningarna skulle kapitalbehovet bli 24,499,981 kronor. Av detta belopp utgör 17,869,981 kronor kapital för övertagande av anläggningarna och lager samt 6,630,000 kronor rörelsekapital. Bolagsbildandet medför vissa engångsutgifter såsom lagfartsstämpel, beräknad till omkring 175,000 kronor vid första alternativet och 170,000 kronor vid andra alternativet, samt aktie-

stämpel, beräknad till 90,000 respektive 89,000 kronor. Vissa kostnader beräknade till 5,000 kronor komme även att uppstå för avstyckning av de anläggningar vilka icke äro belägna i självständiga fastigheter. Enligt utredningsmannens uppfattning bör aktiekapitalet ökas med belopp motsvarande dessa kostnader. I fråga om det föreslagna bolagets administration förordas att denna helt skiljes från domänstyrelsen. Kostnaderna för administrationen ha beräknats till 555,760 kronor, därest bolaget omfattar samtliga större sågverksanläggningar. Vid bibehållande av den nuvarande administrationen inom domänstyrelsen skulle kostnaderna bli 638,880 kronor. Motsvarande siffror, därest bolaget endast omfattar de såsom grupp I betecknade anläggningarna, bli 575,320 respektive 655,140 kronor.

I fråga om pensionering av arbetare och anställda vid det nya bolaget föreslås att de pensionsförpliktelser som vid bolagets tillkomst åvila domänverket skola övertagas av det nya bolaget. För den belastning, som övertagandet medför, bör bolaget erhålla kompensation genom att överlåtelsevärdet av fastigheter och anläggningar minskas med det kapitaliserade värdet av den av bolaget övertagna pensionsskyldigheten. Överlåtelsevärdet skulle i så fall minskas med cirka 7,574,000 kronor. Utredningsmannen har emellertid även ifrågasatt, att endast viss del av pensionsskyldigheten skall övertagas. Nedsättningen av överlåtelsevärdet skulle då bliva omkring 4,575,000 kronor. Den pensionsskyldighet som efter övertagandet uppkommer bör mötas dels med ett årligt tillskott (pensionsavdrag) från varje pensionsberättigad och dels genom årliga avsättningar från bolagets sida till pensionsfond. Förslaget innebär i fråga om arbetarnas pensionering att bolaget skall lämna samma pensionsvillkor, som domänverket för närvarande medger. Beträffande förmän och tjänstemän som icke ha någon pensionsrätt bör åt det ifrågasatta bolaget uppdragas att ordna deras pensionering. Utredningsmannen har icke ansett lämpligt att i detta hänseende bolaget lämnas några närmare direktiv.

Vad angår råvaruförsörjningen och prissättningen har utredningsmannen framlagt två alternativ. Enligt det ena, vilket utredningsmannen själv förordat, skola överlåtelsepriserna för råvarorna från reviren till bolaget årligen överenskommas mellan domänstyrelsen och bolagsledningen samt bestämmas i skälig relation till i den öppna marknaden rådande prisläge inom sådana större distrikt såsom Umeå och mellersta Norrlands överjägmästardistrikt, varest hela årsuttaget från statsskogarna försäljes i den öppna marknaden. Där lokalt prisläge icke kan läggas till grund för prissättningen, såsom på vissa ställen i södra Sverige, borde lämpligen överlåtelsevärdena fixeras genom att från det normerande kustpriset skäligt avdrag göres, motsvarande järnvägstransporten av de förädlade varorna till närmaste exporthamn. Tvist mellan domänverket och bolaget i prisfrågorna bör i sista hand slitas av Kungl. Maj:t. Enligt det andra alternativet skola överlåtelsepriserna fixeras först i slutet av leveransåret och i viss relation till industriens för samma års utlastning i verkligheten uppnådda medelpris vid försäljning av den färdiga varan.

Redogörelse för domänverkets skogsindustriella anläggningar.

Utredningsmannen har i sin utredning upptagit följande tablå över domänverkets större industriella anläggningar.

Anläggningarnas namn	Taxeringsvärde kronor	Ungefärlig årsproduktion	Vid nuvarande prisläge ungefärligt värde av årsproduktionen
<i>Grupp I.</i>			
Karlsborgs sulfatfabrik * ¹	2,847,200	25,000 tons sulfatmassa med biprodukter	3,000,000
Karlsborgs sågverk *	907,400	8,500 stds sågade trävaror	2,100,000
Sandviks » *	600,000	9,000 » »	2,250,000
Båtskärsnäs » *	1,219,700	10,000 » sågade och hyvlade trävaror samt monteringsfärdiga hus	2,500,000
Lövholmens » *	1,000,000	12,000 » sågade och hyvlade trävaror	3,000,000
Skinnskattebergs sågverk, lådfabrik etc (med annexen Grönbo och Klotens sågverk)	1,045,300	9,000 » sågade och hyvlade trävaror, lådbräder, tråkol, trätjära och sprit	3,250,000
Saxviken-Vikarbyns sågverk * ..	91,100	7,700 » sågade och hyvlade trävaror samt slipers	1,650,000
Horndals-Grönsinka sågverk ...	188,500	3,000 » sågade och hyvlade trävaror inkl. färdiga hus	750,000
Valärens sågverk	214,000	3,000 » sågade och hyvlade trävaror	750,000
Grankullavikens sågverk	145,000	1,200 » sågade trävaror och slipers	300,000
Summa	8,258,200	88,400 enheter	19,550,000
<i>Grupp II.</i>			
Bjurfors sågverk	82,700	1,200 stds sågade och hyvlade trävaror	300,000
Granviks »	131,800	1,500 » d:o d:o	350,000
Sjöbacka » *	70,000	800 » sågade trävaror	200,000
Karlsby »	90,700	600 » sågade och hyvlade trävaror	140,000
Kungsskogens sågverk	15,000	400 » sågade trävaror	100,000
Summa	390,200	4,500 enheter	1,090,000
Summa summarum	8,648,400	92,900 enheter	20,640,000

Utöver dessa anläggningar finnas följande mindre sågar:

Armbåga såg	(Kalmar	revir)
Sorsele »	(Sorsele	»)
Tuvans »	(Degerfors	»)
Njalle »	(Sikå	»)
Björnhyttans »	(Kopparbergs	»)

¹ Avsöndrad fastighet, vilket innebär att de anläggningar som utmärkts med * äro ur jordregistersynpunkt särskilda fastigheter, så att någon avsöndringsprocedur, därest äganderätten till den mark, varå anläggningen befinner sig, skall tillföras det ifrågasatta bolaget, icke erfordras.

Mackmyra	såg	(Gästriklands	revir)
Sjuenda	»	(Stockholms	»)
Björnsjö	»	(Malingsbo	»)
Malingsbo	»	(»	»)
Rockesholms	»	(Örebro	»)
Idre, 2 st.	»	(Idre	»)
Sörsjöns	»	(Älvdalens V:a	»)
Särna	»	(Särna	»)
Färna	»	(Skinnskattebergs	»)
Rejmyre	»	(Linköpings	»)
Porjus	»	(Gellivare	»)
Ramövikens	»	(Ragunda	»)
Arjeplogs	» , 2 st.	(Arjeplogs	»)
Pärlälvens	»	(Pärlälvens	»)

De större industriernas ekonomiska ställning enligt domänverkets bokföring för dess industriella rörelse framgår av följande av utredningsmannen upptagna balanssammanställning per den 31 december 1938:

Fasta tillgångar:

Tomter	kronor	136,400
Byggnader	»	7,254,971
Maskiner och inventarier	»	6,274,254
Fasta tillgångar brutto			kronor 13,665,625

Avgår summa avskrivningar

å byggnader	kronor	1,615,758
å maskiner och inventarier	»	2,355,785
Fasta tillgångar netto			kronor 9,694,082

Rörliga tillgångar:

Rundvirke	kronor	5,390,137
Trävaror	»	4,024,143
Cellulosa	»	649,914
Material m. m.	»	907,481
Biprodukter	»	19,702
Förskott på virkesköp	»	21,104
Fordringar hos domänstyrelsen och kassa	»	216,193
Summa rörliga tillgångar			kronor 11,228,674
Summa fasta och rörliga tillgångar			» 20,922,756
Bokförd vinstbalans för industrien			» 1,709,696.

Nämnda värden fördela sig på grupperna I och II på följande sätt:

Grupp I.

Fasta tillgångar:

Tomter	kronor	136,400
Byggnader	»	6,689,884
Maskiner och inventarier	»	5,888,926
Fasta tillgångar brutto			kronor 12,715,210

Avgår summa avskrivningar:

å byggnader	kronor	1,259,476	
å maskiner och inventarier	»	2,134,743	kronor 3,394,219
Fasta tillgångar netto			kronor 9,320,991

Rörliga tillgångar:

Rundvirke	kronor	5,367,661
Trävaror	»	3,834,481
Cellulosa	»	649,914
Material m. m.	»	907,481
Biprodukter	»	19,702
Förskott å virkesköp	»	21,104
Fordringar och kassa	»	216,193
Summa rörliga tillgångar		kronor 11,016,536
Summa fasta och rörliga tillgångar		» 20,337,527
Bokförd vinstbalans		» 1,323,854.

Grupp II.

Fasta tillgångar:

Tomter	kronor	—
Byggnader	»	565,086
Maskiner och inventarier	»	385,329
Fasta tillgångar brutto		kronor 950,415

Avgår summa avskrivningar:

å byggnader	kronor	356,282
å maskiner och inventarier	»	221,042
Fasta tillgångar netto		kronor 373,091

Rörliga tillgångar:

Rundvirke	kronor	22,476
Trävaror	»	189,662
Summa rörliga tillgångar		kronor 212,138
Summa fasta och rörliga tillgångar		» 585,229
Bokförd vinstbalans		» 385,842.

Rörande den nuvarande organisationen har utredningsmannen anfört:

Organisationstekniskt sorterar domänverkets skogsindustriella rörelse, liksom domänverket i övrigt, under generaldirektören för domänstyrelsen. Såsom centralt förvaltningsorgan för rörelsen tjänstgör domänstyrelsens försäljnings- och industribyrå under domänstyrelsens försäljningschef. Denna försäljningsbyrå har emellertid jämväl till uppgift att ombesörja försäljningarna av allt slags virke från domänverkets skogar och fyller således en dubbel uppgift. Byrån tillkom på grund av ett år 1921 avgivet sakkunnigeförslag om inrättande av en särskild affärsavdelning inom domänstyrelsen, och erhöll sin första organisation år 1923 genom tillsättandet av en försäljningschef som byråns chef med uppdrag att handhava ledningen av försäljningen av skogsbrukets produkter samt den industriella verksamheten, som då omfattade ett antal mindre ram- och cirkelsågverk i revirförvaltningarnas regi. Omfattningen av byråns verksamhet har under årens lopp undan

för undan ökats i samma mån som den industriella verksamheten ökats. Skogsförsäljningarna hava i växande grad övergått från stämplingar av rotstående virke till leverans av virke i form av sågtimmer, slipers, pappersved, pitprops etc. Byrån, som under åren 1923—1929 hade 3 manliga och 2 kvinnliga tjänstemän, har för närvarande 10 manliga och 10 kvinnliga tjänstemän.

I fråga om antalet anställda vid de större industrianläggningarna har i utredningen upptagits följande tablå:

Antal år 1938 sysselsatta tjänstemän, förmän och arbetare vid domänverkets industrier.

	Tjänstemän vid lokal- förvaltningen	Förmän	Arbetare	Summa anställda
Karlsborgs sulfatfabrik	5	14	216	447
Karlsborgs sågverk	4	6	196	
Sandvikens sågverk	4	5	157	
Båtskärsnäs sågverk	5	7	174	651
Löfholmens sågverk	5	6	281	
Skinnskattebergs—Grönbo—Klotens sågverk	7	9	195	211
Saxviken—Vikarbyns sågverk ¹ ...	1	1	8 plus (95)	10 plus (95)
Horndals—Grönsinka sågverk..... ²	3	3	63	69
Valåsens sågverk	2	2	46	50
Grankullavikens sågverk	1	1	50	52
Bjurfors sågverk..... ²	1	1	19	21
Granviks sågverk	1	1	24	26
Sjöbacka sågverk..... ²	1	1	17	19
Karlsby sågverk	1	1	21	23
Kungsskogens sågverk..... ²	1	1	10	12
	42 plus 9	59 plus 4	1,477 (1,572)	1,591 (1,686)

Beträffande innehållet i tablå har utredningsmannen framhållit, att antalet arbetare rätt avsevärt fluktuerar under olika tider av året och att med hänsyn till i framtiden inträffande förändringar i produktionsvolymen, maskineriets beskaffenhet och eventuellt i fråga om råvarutillgången ävensom åtgärder för rationalisering och koncentration av driften, antalet anställda måste tänkas under kommande år undergå förändringar. Tablå utgjorde sålunda endast en upplysning om det ungefärliga läget vid med tablå avsedd tid men innefattade icke någon för längre tid framåt giltig uppgift om antalet sysselsatta.

Med avseende å personalens anställningsformer har utredningsmannen upplyst följande.

I domänverkets skogs- och jordbruksförvaltningar anställs personal och tjänstemän i enlighet med avlöningsreglementen etc., såsom ordinarie eller

¹ Rörelsen bedrivs för närvarande i huvudsak som legorörelse till totalpris per producerad enhet, varvid de i tablå inom parentes angivna siffrorna visa sysselsatta, för närvarande ej av domänverket direkt anställda arbetare.

² Gemensamt med revirförvaltningen.

extra ordinarie befattningshavare. Detta har emellertid domänstyrelsen icke ansett böra ske beträffande i domänverkets industriella rörelse anställd personal. Sålunda äro de i domänverkets skogsindustriella rörelses tjänst stående tjänstemännen redan från början anställda på annat sätt och under andra villkor än domänverkets övriga personal, nämligen genom personliga avtal på kortare tid utan bestämd pension.

Detta har ur arbets- och effektivitetssynpunkt visat sig lämpligt under den hittills förflutna tiden, som torde få betraktas som en övergångsperiod. I längden torde denna anställningsform emellertid icke låta sig förena med statlig drift. På grund av den särskilda anställningsformen är denna personals pensionsfråga ännu olöst.

Vissa å domänstyrelsens försäljnings- och industribyrå anställda tjänstemän, däribland ingenjörspersonalen, äro anställda efter samma principer, och följaktligen är även deras pensionsfråga ännu olöst.

Pensionsfrågan torde därför under närmaste tiden tarva särskilda åtgärder.

Utredningsmannen har i fråga om organisationen av driften och förvaltningen av de i sistnämnda tablå upptagna anläggningarna anfört i huvudsak följande.

Vid anläggningarna Karlsborgsverken, Sandvik, Båtskärsnäs, Löfholmen, Skinnskatteberg och Saxviken—Vikarbyn är den industriella rörelsen av sådan omfattning, att domänstyrelsen ansett det lämpligast att redan från början organisera den lokala förvaltningen i från respektive revirförvaltningar helt avgränsade enheter, med platsdisponenter respektive -förvaltare som närmast ansvarig lokalförvaltning. Från och med 1940 har förvaltningen vid Grönbo och Klotens sågar överflyttats från revirförvaltningarna till den närliggande industriförvaltningen i Skinnskatteberg.

Vid Valåsen, Horndal (med Grönsinka) och Grankullaviken, varest rörelsen för närvarande är underställd vederbörande revirförvaltare, har den industriella verksamheten under de senaste åren vuxit ut till sådan omfattning och mångsidighet, att densamma nu får anses motsvara medelstora industrienheter enligt måttstocken för mellansvenska sågverksförhållanden. Dessa trenne anläggningar böra därför i förvaltningshänseende ej längre direkt sammanhänga med reviren utan underställas särskild industriförvaltning med på viss tid genom personliga kontrakt anställda förvaltare eller inspektorer som närmast ansvarig lokalförvaltning. Råvaruförsörjningen vid dessa anläggningar sker delvis genom köp från enskilda skogsägare. Beträffande nämnda sågar måste man räkna med att råvarutillförseln framdeles ökas genom skogens tillväxt å intilliggande revir, så att en ytterligare ökning av produktionsvolymen här är att vänta. Även denna omständighet talar för särskild förvaltning för dessa industrier. (Framtida successiv ökning av produktionsvolymen i samband med skogens tillväxt får även antagas för samtliga »större anläggningar».)

Rörelsen vid Bjurfors, Granvik, Sjöbacka, Karlsby och Kungsskogens sågverk är för närvarande underställd vederbörande revirförvaltning. Vid dessa anläggningar är rörelsen visserligen av mindre omfattning men bedrivs likväl efter samma linje som vid de övriga exportsågverken. Rörelsen utgör en sådan extra belastning för skogspersonalen, att det i förvaltningshänseende får anses lämpligt att avskilja även dessa verk från respektive revir.

Härtill kommer den omständigheten att tillsättandet av jägmästarbefattningarna vid reviren bör ske i första hand efter vederbörande sökandes förtjänster i skogligt avseende och att detta ej alltid låter förena sig med

industriell förvaltning. Ledningen för en industriell förvaltning bör ej heller anställas i annan form än genom personligt avtal för viss begränsad tidsperiod, till skillnad från jägmästarnas nuvarande anställningsform.

Utredningsmannens motivering för drivandet av domänverkets industriella verksamhet i bolagsform.

Utredningsmannen har till en början framhållit vissa skäl som talade för bibehållande av den nuvarande ordningen för den industriella rörelsens bedrivande. Härutinnan har påpekats i huvudsak följande.

Rörelse i domänverkets egen regi innebär otvivelaktigt, liksom annan statens affärsverksamhet i egen regi, vissa fördelar. Genom den ämbetsmannamässiga organisationen med vanligen genom reglementen etc. utarbetade bestämmelser om under vilka former och villkor en åtgärd kan vidtagas äro förhållandena såväl mellan verkets olika tjänstemannagrupper och personal som mellan verket och allmänheten reglerade, vilket giver en lugn och vederhäftig kontinuitet vid rörelsens skötsel. Såväl de anställda av olika grader som allmänheten och särskilt de som hava affärsförbindelser med verket veta i vilka former och under vilka betingelser olika åtgärder kunna vidtagas.

Den klarhet över industriens ställning och rörelsens resultat som genom den för aktiebolag föreskrivna bokföringsformen vinnes torde, sedan numera viss omläggning av domänverkets egen bokföring för ifrågavarande industrier skett, även ernås med domänverkets bokföring. Under sådana omständigheter torde i bokföringsförhållanden icke något skäl för aktiebolagsformen föreligga.

Utredningsmannen har därefter i sin utredning erinrat att staten bedreve ett flertal verksamheter i bolagsform. Han har därvid pekat på bl. a. Aktiebolaget Tobaksmonopolet, Aktiebolaget Vin- & spritcentralen samt Aktiebolaget Gävle vagnverkstad och Turisttrafikförbundets restaurang aktiebolag, vilka två sistnämnda bolag ägdes av statens järnvägar. Med hänvisning härtill har utredningsmannen funnit det klart att aktiebolagsformen redan ansetts och visat sig ändamålsenlig vid vissa statliga affärsföretag. Här- efter har utredningsmannen såsom skäl för sin ståndpunkt att förorda bolagsform för bedrivande av domänverkets industriella rörelse i huvudsak anfört följande.

Domänstyrelsens industridrift är av annan karaktär och betydligt mer direkt beroende av konkurrens och världsmarknadsfaktorer än förut berörda statliga bolag. Denna industridrift måste i konkurrens med in- och utländska företag i samma bransch bedriva sin fabrikations- och försäljningsverksamhet, vilken senare till största delen har sin marknad utomlands. Det gäller även här att bedöma, och, i fråga om en mängd åtgärder av för rörelsen såväl intern som extern karaktär, bl. a. sammanhängande med försäljning, produktionsvolym, inre organisation m. m., anpassa sig efter till allra största delen internationella konjunktursvängningar och vidtagna åtgärder, som kunna erfordras härför, sålunda bl. a. att, med hänsynstagande till konjunkturläget sannolika utveckling, bedöma när och till vilka priser produktionen skall

säljas. Ett skickligt handhavande av dessa svåra problem är nödvändigt för ett gott resultat av träindustridriften. Denna drift är alltså för sitt resultat väsentligt beroende på att ledningen av såväl förädlings- som försäljningsorganisationerna handhaves av inom berörda område erfarna och dugliga fackmän, som i sitt handlande, vilket ju i hög grad måste bestämmas av affärs-mässiga hänsyn och fordra snabba beslut samt tagandet av vissa risker, icke lämpligen böra vara bundna av de i dessa avseenden betydligt snävare gränser en ämbetsman i ett ämbetsverk har uppdragna för sig i form av instruktioner eller eljest. Ledningen för domänstyrelsens industridrift och dess tjänstemän böra hava möjlighet att, under villkor något så när likartade med de som gälla för cheferna och tjänstemännen i de konkurrerande företagen, utöva sin verksamhet.

Sättet för skötseln, organisationsformen, arbetsformer, bestämmelser angående personal etc. samt anpassandet av allt detta efter rörelsens utveckling torde i en så stor industrigrupp som den ifrågavarande lättare och bättre regleras i aktiebolagsformen än i den tyngre, mera ämbetsmannamässiga och genom reglementen bundna gestaltning, som, åtminstone i längden, ej torde kunna undvikas vid drift i direkt statlig regi. Vad nu anförts accentueras av att domänstyrelsen konsekvent anställt för dess industrirörelse anlitade tjänstemän genom personliga avtal på kortare tid.

Principiellt sett torde skälen för övrig statlig affärsdrift i aktiebolagsform sålunda i accentuerad grad föreligga i fråga om domänverkets träindustriella verksamhet, där den större smidighet och bättre anpassningsförmåga man vill uppnå genom aktiebolagsformen torde vara ännu mer behövlig.

I detta sammanhang bör påpekas, att finska staten bedriver sågverks- och cellulosarörelse under aktiebolagsformen, vilket enligt uppgift bl. a. skett i syfte att möjliggöra en mera affärsmässig skötsel av densamma. Detta förhållande får anses beaktansvärt, enär Finland torde vara det av våra grannländer, som med hänsyn till klimat, skogsindustri etc. erbjuder största likheterna och alltså de flesta jämförelsepunkterna med Sverige. Polska statens skogsindustriella rörelse bedrevs även i aktiebolagsform.

Allmänna synpunkter på bolagsbildningen.

Utredningsmannen har beträffande bolagets ställning till domänstyrelsen och allmänna konstruktion anfört i huvudsak följande.

En synnerligen viktig fråga är den, huru nära det nya bolaget skall vara knutet till domänstyrelsen. I direktiven för den åt domänstyrelsen uppdragna utredningen sägs, att utredningen skall avse ett av domänstyrelsen ägt bolag. Härigenom torde då anses förutsatt, att domänstyrelsen är avsedd att utöva ett avgörande inflytande på det nya bolagets ledning. Om således bildandet av det nya bolaget bör betraktas såsom en intern åtgärd inom domänstyrelsen, innebärande att denna del av domänverkets rörelse erhåller en för densamma speciellt lämpad organisationsform, varvid domänstyrelsen fortfarande har avgörande inflytande på bolagets ledning, så må å andra sidan framhållas, att bolaget likväl måste givas en sådan organisation etc., att det i sin egenskap av bolag är fullt livsdugligt så att det icke i ekonomiskt eller annat avseende skall behöva anlita domänstyrelsens hjälp utöver vad i denna utredning förutsatts. Det nya bolaget måste från början vara utrustat med sådana resurser, att dess ledning principiellt skall vara inställd på att låta bolaget reda sig självt.

Därför fordras, att tillräckligt kapital och tillräckliga förlagskrediter ställas till det nya bolagets förfogande. Med de ofta häftiga svängningar, som äga rum i konjunkturerna inom trävarubranschen, får kapitalförsörjningen icke tagas till alltför liten, varvid bör understrykas, att det ifrågasatta bolaget skulle vara hänvisat att till 100 procent täcka sitt råvarubehov genom inköp, vilket förhållande ställer större krav på kapitalförsörjningen än i privata bolag i denna bransch, som vanligen för att delvis täcka sitt virkesbehov kunna falla tillbaka på större eller mindre egna skogar. Det måste också tagas hänsyn till, att det nya bolaget, i jämförelse med övriga företag, som äro verksamma inom trävaruförädlingsbranschen i Sverige, kommer att, därest pensioneringen av arbetare skall ske enligt bestämmelserna för arbetare i statens tjänst, lida av den särskilda ekonomiska belastning, att dess utgifter för pensionering av arbetare äro betydligt större än dem, som åvila något annat företag i träindustribranschen, som över huvud taget åtagit sig förpliktelse i sådant avseende. Detta kräver i sin tur större ekonomisk stadga hos det nya bolaget. Det förutsättes, att bolaget såväl maskintekniskt som i andra avseenden följer utvecklingen inom branschen, så att rörelsen kommer att bedrivas i så rationella former som möjligt och därvid hålles i nivå med den av enskilda företag bedrivna rörelsen i samma bransch.

Det nya bolaget bör sålunda fungera såsom ett under domänstyrelsens ledning stående företag, som principiellt ingår i domänverkets drift, men dock vara så beskaffat, att det nya bolagets rörelse kan drivas fullt självständigt och utan stöd av eller anspråk på domänstyrelsen såsom sådan utöver i denna utredning angivna förutsättningar. Härigenom kan också det från utanför domänverket stående håll vid olika tillfällen framförda önskemålet om att kunna närmare följa rörelsens utveckling och ekonomiska ställning lättare tillmötesgå.

Bolagets omfattning och kapitalbehov m. m.

Såsom förut omnämnts har utredningsmannen framlagt två alternativ rörande bolagets omfattning. Enligt det ena, av utredningsmannen benämnt alternativ I, skulle bolaget omfatta samtliga större anläggningar och enligt det andra, alternativ II, skulle bolaget endast omfatta de anläggningar, som i den föregående redogörelsen för anläggningarna upptagits under grupp I. Utredningsmannen har själv förordat, att det förstnämnda alternativet genomföres. Enligt utredningsmannens uppfattning talade härför främst att eljest en såväl ekonomiskt dyrbarare som tyngre dubbelorganisation för förvaltning, inköp och försäljning bleve erforderlig. Det närmare samband, som anläggningarna under grupp II hade till följd av att den lokala förvaltningen vore underställd revirförvaltaren, behövde ingalunda brytas därför att de inträdde i det tänkta bolaget. Utredningsmannen erinrade om att domänstyrelsen enligt planen skulle äga aktierna i bolaget och följaktligen utöva ett avgörande inflytande vid dess förvaltning och att det nya bolaget principiellt endast vore att betrakta som en lämplig organisationsform för verksamheten i fråga men ingalunda vore avsedd att avsöndra denna från domänstyrelsens bestämmande. Med tillämpning av det anförda har utredningsmannen ansett, att i främsta rummet borde undersökas möjligheten, att den nya bolaget omfattade alla såsom större anläggningar betecknade, alltså såväl de till

grupp I som de till grupp II hörande. För fullständighetens skull hade dock även ansetts lämpligt att undersöka det alternativ, enligt vilket det ifrågasatta bolaget endast skulle omfatta anläggningarna i grupp I.

Utredningsmannen har beträffande det värde, vartill anläggningarna vid genomförande av alternativ I borde upptagas, framhållit följande.

Det nya bolaget skulle enligt detta alternativ förvärva äganderätten till samtliga större anläggningar. Vid bestämmande av det pris, till vilket det ifrågasatta bolaget bör inlösa anläggningarna, borde givetvis i första hand hänsyn tagas till de skäligen förräntningsmöjligheterna och såsom följd därav av det värde, som kunde tänkas erhållas vid försäljning i öppna marknaden, med iakttagande jämväl av den särskilda belastning, som rörelsens lokala splittring ostridigt innebär. Med hänsyn till de i denna bransch starkt fluktuerande konjunkturerna beträffande såväl inköpspris på råvaran som försäljningspriser för skogsindustriens produkter torde det emellertid såsom erfarenheten visar vara praktiskt taget ogörligt att åstadkomma en förräntningskalkyl, som för någon avsevärd tid är hållbar.

Inför svårigheten att fixera ett i föregående stycke angivet värde synes det lämpligast, att nämnda inlösningspris direkt anknytes till anläggningarnas värde enligt domänstyrelsens särskilda industribokföring vid överlåtelse-tillfället, i vilket fall lösensumman för anläggningarna bliver anläggningarnas verkliga inköps- och anläggningskostnad vid överlåtelse-tillfället minskad med *dels* före boksluten årligen gjorda avskrivningar och *dels* summan av förefintlig vinstbalans. Den sistnämnda utgör ju å rörelsen belöpande vinst och bör alltså frändragas inköps- och anläggningskostnaden, för att man skall få fram den återstående verkliga kostnaden. Bokförda inköps- och anläggningskostnaden för anläggningarna i grupp I och II, summan av de gjorda avskrivningarna samt driftsvinsten utgjorde:

Enligt bokslutet
per ³¹/₁₂ 1938.

Summa bokförd inköps- och anläggningskostnad kronor 13,665,625

Avgår

Summa årliga avskrivningar kronor 3,971,543

Vinstbalans » 1,709,696 » 5,681,239

Netto bokfört värde kronor 7,984,386.

Då emellertid i dessa värden jämväl ingå vissa belopp, vilka ej bestritts av domänverkets medel utan tillförts domänverket i form av särskilda anslag, utgörande för Sandviks sågverk 300,000 kronor och för Båtskärsnäs sågverk 127,500 kronor, bör avdrag göras härför. Likaledes synes skäligt att avdrag göres för Löfholmens sågverks bokförda ingångsvärde med 500,000 kronor, enär vid överflyttningen av denna anläggning från statens järnvägar till domänverket år 1932 någon dylik likvid i verkligheten ej utgått av domänverkets medel. Tillsammans utgöra de belopp, som sålunda avgå, 927,500 kronor.

I enlighet med vad här ovan nämnts, skulle sålunda det föreslagna bolaget övertaga anläggningarna till exakt de summor, som desamma i verkligheten kostat domänverket, med avdrag för den avskrivning, som vid bokslutens uppgörande skett, ävensom för förefintlig vinstbalans.

I fråga om det värde vartill lagren böra övertagas har föreslagits i huvudsak följande.

De vid överlåtelsestillfället vid de olika anläggningarna ineliggande lagren av råvaror, färdiga produkter och förbrukningsartiklar böra övertagas till de värden, som den särskilda industribokföringen utvisar. Industrirörelsen har från reviren övertagit sin råvara efter den öppna marknadens årliga rundvirkespriser, varför det synes skäligt, att vid ett utbrytande av industrirörelsen i form av ett särskilt bolag detta bolag ej bör erlægga högre lösesumma för de ineliggande lagren av rundvirke och färdiga produkter än vad industrirörelsens egen bokföring utvisar. Samma är även förhållandet med det virke, som industrien förvärvat från enskilda skogar, ävensom med lagren av oljor, remmar, stenkol etc., som även av industrien inköpts till den öppna marknadens priser.

För anläggningarna i grupp I och II utgjorde lagervärdena jämte förskott å virkesköp 11,012,482 kronor.

Beräknat efter bokslutställningen per 31/12 1938 skulle de ingående lagervärdena för bolaget efter ovan nämnda beräkningsgrunder utgöra ungefärligen för sågtimmer 51.7 öre per kubikfot, för sulfatved 26 öre per kubikfot, för trävaror 146 kronor per standard, för cellulosa 100 kronor per ton, för kalksten 10 kronor per ton, för glaubersalt 53 kronor per ton, för stenkol 25 kronor per ton och för järntråd 350 kronor per ton.

Det bör observeras, att i denna utredning beräknade kapitalbehov allena näst äro approximativa, och att det följaktligen, för den händelse bolag kommer till stånd, bör överlämnas åt domänstyrelsen att, med tillämpning av i utredningen angivna principer, uträkna exakt överlåtelsesumma och kapitalbehov.

På grundval av ställningen enligt industribokföringen för domänverket per den 31 december 1938 har utredningsmannen beräknat det ifrågasatta bolagets kapitalbehov enligt nu förevarande alternativ I på följande sätt:

Ursprungligt anskaffningsvärde per ³¹ / ₁₂ 1938	kronor	13,665,625
Avskrivningar före bokslutet	kronor	3,971,543
+ vinstbalans	»	1,709,696
		»	5,681,239
		Netto bokfört värde kronor	7,984,386
Avgår del av bokfört anskaffningsvärde för Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen	»	927,500
		Summa för anläggningarna kronor	7,056,886
Lager av rundvirke etc.	»	11,012,482
		Summa kapital för anläggningar och lager kronor	18,069,368
Rörelsekapital à 75 kronor per enhet × 92,900 enheter	..	»	6,967,500
		Totalt kapitalbehov kronor	25,036,868.

Utredningsmannen har i anslutning härtill beträffande kapitalbehovets täckande uttalat, att i bolagets stiftelseurkund borde intagas förbehåll för domänstyrelsen att i likvid för det antal aktier, som motsvarade värdet av fastigheter och lager, tillskjuta berörda fastigheter och lager. Återstoden av kapitalbehovet 6,967,500 kronor borde alltså tillhandahållas det nya bolaget i form av förlagskredit. Vid fixeringen av rörelsekapitalet har utredningsmannen beräknat, att bolaget kunde övertaga rörelsen med det lager, som normalt kunde beräknas ligga inne vid tillträde per 1 januari. Ett tillträde

vid annan tid på året, som alltså innebure förändring i lagerbeståndets storlek, kunde föranleda, att förlagskrediten behövde göras större. Dock borde bolaget enligt utredningsmannens mening utöver denna förlagskredit äga möjlighet att, vid de tillfällen, då behov därav yppade sig, exempelvis när särskild lageranhopning utöver den normala av någon anledning inträdde, mot säkerhet i ineliggande lager och eventuella fastighetsinteckningar vid behov upptaga ytterligare förlagskredit. Under hänvisning till det anförda har utredningsmannen föreslagit att för sålunda erforderlig förlagskredit särskilda statsmedel måtte anvisas, varvid likväl borde iakttagas, att storleken av denna förlagskredit gåves viss rörlighet.

Utredningsmannen har upprättat följande tablå rörande kapitalbehovet för den händelse det av honom såsom alternativ II betecknade förslaget skulle genomföras:

Ursprungligt anskaffningsvärde per ³¹ / ₁₂ 1938	kronor	12,715,210
Avskrivningar före bokslutet	kronor	3,394,219
+ vinstbalans	»	1,323,854
		» 4,718,073
	Netto bokfört värde kronor	7,997,137
Avgår del av bokfört anskaffningsvärde för Sandvik, Båtskärsnäs och Löfholmen	»	927,500
	Summa för anläggningarna kronor	7,069,637
Lager av rundvirke och färdiga produkter	»	10,800,344
	Summa kapital för anläggningar och lager kronor	17,869,981
Rörelsekapital à 75 kr. per enhet × 88,400 enheter	»	6,630,000
	Totalt kapitalbehov kronor	24,499,981.

I anslutning till frågan om kapitalbehovet för bolaget har utredningsmannen även uttalat, att bolagsbildandet kommer att kräva vissa engångskostnader. Härvid har framhållits, att bolaget kan få övertaga förpliktelserna för arbetares och tjänstemäns pensionering även i den mån dessa ha avseende å tiden före bolagets tillkomst. Enligt utredningsmannens mening bör i så fall denna gottgörelse lämpligen kvittningsvis användas för att minska överlåtelsevärdet på anläggningar, lager och inventarier. Ifrågakomna gottgörelse, vilken preliminärt beräknats till c:a 7,500,000 kronor, torde alltså i sådant fall böra minska det enligt respektive alternativ uträknade värdet på anläggningar, lager och inventarier och därmed storleken av aktiekapitalet. Därest bolaget övertog skyldigheten att utbetala redan nu utgående pensioner kunde enligt vad utredningsmannen vidare framhållit jämväl det kapitaliserade värdet av denna skyldighet omkring 1,480,000 kronor minska aktiekapitalets storlek. Bland andra engångsutgifter som det nya bolaget har att taga hänsyn till har utredningsmannen påpekat lagfartsstämplar och aktiestämpel. Lagfartsstämpeln för alternativ I bleve cirka 175,000 kronor och för alternativ II cirka 170,000 kronor. Lagfartsstämpeln kunde enligt utredningsmannens mening bliva lägre, där est ifrågavarande egendom i tillskottshandlingen icke åsattes högre värde

än som svarade mot det belopp, för vilket den som tillsköte egendomen själv förvärvat densamma. I senare fallet utginge lagfartsstämpeln med allenast 1 procent, vilket skulle göra för alternativ I cirka 86,000 kronor och för alternativ II cirka 82,000 kronor. Aktiestämpeln skulle enligt utredningen, under förutsättning att aktiekapitalet bleve ungefärligen det i utredningen under respektive alternativ med utgångspunkt från bokslutet per ³¹/₁₂ 1938 angivna, bliva för alternativ I omkring 180,000 kronor och för alternativ II i runt tal 179,000 kronor. Om gottgörelsen för pensionsåtagandet minskade aktiekapitalet med cirka 7,500,000 kronor bleve aktiestämpeln för alternativ I cirka 105,000 kronor och för alternativ II cirka 103,000 kronor. Uppginge denna minskning till cirka 9,000,000 kronor bleve aktiestämpeln för alternativ I 90,000 kronor och för alternativ II 89,000 kronor. Utredningsmannen har därjämte framhållit att cirka 5,000 kronor torde böra beräknas för avstyckningskostnader. Enligt utredningsmannens mening borde aktiekapitalet ökas med det belopp som behövdes för täckade av ifrågavarande engångskostnader.

I fråga om sättet för kapitalbehovets täckande har utredningsmannen anfört i huvudsak följande.

Följande kapitalbehov skall kontant täckas, nämligen rörelsekapitalet samt de förut upptagna engångskostnaderna vid bolagets bildande, vilka skulle öka aktiekapitalet och kontant inbetalas. Enär vid frågans behandling i riksdagen någon definitiv utredning om storleken av dessa belopp icke kan föreligga, föreslås att, därest proposition i anledning av utredningen framlägges för riksdagen med förslag om bolagets bildande, approximativa förhandsberäkningar av berörda kapitalbehov göres, samt att reservationsanslag härför äskas, så tilltagna att de skäligen kunna anses räcka till. Vid bolagets bildande skall sedan allenast så stor del av anslaget tagas i bruk, som enligt då verkställda beräkningar erfordras. Vad beträffar rörelsekapitalet må erinras, att detta icke kommer att innebära en utgift i egentlig mening för staten, eftersom rörelsekapitalet för domänverkets industrirörelse nu tillhandahålles av domänstyrelsen. Det borde måhända ifrågasättas, om icke rörelsekapitalbehovet kunde täckas genom kredit, eventuellt lämnad av domänstyrelsen från under domänstyrelsens förvaltning stående fonder, upp till det belopp, som vid bolagets tillblivande fixeras på sätt i utredningen förutsatts. Bolaget behöver ju nämligen icke hela året anlita rörelsekapitalet i dess fulla utsträckning. Vad beträffar engångsutgifterna erinras, att såväl lagfartsstämpel som aktiestämpel, alltså allra största delen av nämnda utgift, återgå till statskassan.

Rörande själva bolagsbildningen har utredningsmannen föreslagit, att generaldirektören för domänstyrelsen utsåge fyra personer, som jämte domänstyrelsen undertecknade en stiftelseurkund för bolaget. I stiftelseurkunden skulle intagas förbehåll för domänstyrelsen att som likvid för de av domänstyrelsen tecknade aktierna få tillskjuta avsedda fastigheter och anläggningar m. m. Å den därefter utfärdade teckningslistan skulle styrelsen teckna alla aktierna utom de fyra, som till ett antal av en vardera tecknades av de övriga stiftarna. Utredningsmannen har föreslagit, att bolaget måtte benämnas Kungl. Domänstyrelsens Industri Aktiebolag.

Såsom framgår av vad förut anförts har utredningsmannen förordat, att bolaget måtte omfatta samtliga domänverkets större industrianläggningar. Skälen härför har utredningsmannen sammanfattat i följande punkter.

En rationell klyvning äger rum mellan den skogsindustriella rörelsen och domänverkets övriga rörelse. Samtliga större anläggningar avsätta sina produkter, som tillverkas efter enhetliga principer, på den större ut- och inländska marknaden och arbeta till största delen på export. Skulle alternativ II väljas uppnås icke denna rationella uppklyvning utan ett antal verk, som till sin såväl storleksordning som produktion utgöra en integrerande del av domänverkets skogsindustriella rörelse, skulle kvarstå under domänstyrelsen och därigenom nödvändiggöra tyngre och därför också dyrbarare dubbelorganisation.

Den nuvarande enhetligheten i förvaltningstekniskt och produktionshänseende bibehålles.

Frågan om sättet för anställningen samt erhållande av pension för samtliga i domänverkets skogsindustriella rörelse anställda löses i ett sammanhang. Skulle alternativ II väljas måste pensionsfrågan och antagligen även anställningsfrågan lösas efter särskilda linjer för de i domänstyrelsens tjänst kvarblivande.

Ur kostnadssynpunkt beträffande centralförvaltningen erhålles genom alternativ I den gynnsammaste lösningen.

De fördelar, som man genom aktiebolagsformen vill vinna, tillföres i alternativ I hela domänverkets skogsindustriella rörelse, medan om alternativ II väljes en viss del av denna rörelse fortfarande undantages härifrån.

Bolagets administration.

Såsom framgår av vad tidigare anförts har utredningsmannen ansett, att bolagets administration bör helt skiljas från domänstyrelsens övriga förvaltning. Utredningsmannen har emellertid uppgjort vissa beräkningar rörande kostnaderna för andra alternativ för administrationens ordnande nämligen för det fall att den centrala administrationen handhaves av domänstyrelsen. Kostnadsberäkningar ha även gjorts för det fall att bolaget endast omfattar de under grupp I upptagna anläggningarna.

Förvaltningskostnaderna enligt 1938 års bokslut ha beräknats på följande sätt.

För huvudförvaltningen inom domänstyrelsen	kronor	230,120
» Karlsborgs lokalförvaltning	kronor	92,870
» Sandviks, Båtskärsnäs och Löfholmens lokalförvaltning	»	120,740
» Skinnskattebergs lokalförvaltning	»	24,650
» Klotens	»	3,200
» Grönbo	»	4,205
» Saxvikens	»	4,650
» Vikarbyns	»	5,180
» Horndals	»	14,160
» Grönsinka	»	6,080
» Bjurfors	»	9,490
» Valåsens	»	14,220

För Kungsskogens lokalförvaltning	kronor	3,245	
» Granviks	»	»	7,830	
» Sjöbacka	»	»	8,455	
» Karlsby	»	»	8,240	
» Grankullavikens	»	»	11,960	kronor 339,175

Nuvarande kostnad summa kronor 569,295.

Kostnaderna för administrationen vid tillämpning av det av utredningsmannen förordade förslaget framgår av följande uppställning.

Centralförvaltning enl. specifikation	kronor	198,000
Lokalförvaltningarna enl. specifikation	»	303,760
		Summa kronor	501,760.

Domänstyrelsens försäljningsbyrå reorganiserad sedan industriförvaltningen för samtliga industrier ombildats till bolag	»	54,000
Inom domänstyrelsens övriga byråer medför bolagsbildningen ingen personalminskning	»	—
		Summa kronor	555,760.

Kostnaderna vid bibehållande av gemensam förvaltning med domänstyrelsen skulle bli 638,880 kronor. Administrationskostnaderna, därest bolaget endast omfattade anläggningarna under grupp I, ha beräknats för motsvarande fall till 575,320 respektive 655,140 kronor.

Utredningsmannen har såsom skäl för sin ståndpunkt att förorda att bolaget finge en självständig administration anfört bland annat:

Genom att bolaget erhåller egen förvaltning undvikes, att en betungande och dyrbar dubbelorganisation uppkommer såväl beträffande den ekonomiska som den tekniska ledningen av industrien. Det är ur alla synpunkter mest rationellt, att hela industrirörelsen som sådan ifråga om den ekonomisk-tekniska administrationen, försäljningar, befraktningar, inköp etc. helt avskiljes i form av en särskild förvaltning i bolagsform, varigenom även den fördelen skulle vinnas, att frågan om tjänstemännens anställningsform och pensionsförhållanden kunde tillfredsställande lösas. Härigenom skulle domänstyrelsens nuvarande försäljnings- och industribyrå i fortsättningen kunna inskränkas till de försäljningar, som avse det egentliga skogsbruket. Även inom de nu av industrirörelsen berörda revirförvaltningarna skulle en liknande uppklyvning mellan industri- och skogsförvaltning ske och därigenom viss förenkling i dessa revirförvaltningar kunna göras samtidigt som bättre enhetlighet inom industrirörelsen skulle uppnås.

I de fall då personal med fördel kan utnyttjas såväl i domänverkets som i bolagets tjänst, bör likväl möjlighet till avtal härom finnas med fördelning av avlönings- och pensionskostnaderna mellan parterna.

I detta sammanhang bör till förebyggande av missförstånd påpekas, att det nya bolagets centralförvaltningsorganisation lämpligen torde böra så bildas, att den nu å domänverkets försäljningsbyrå anställda personal, som sysslar med hithörande frågor, av det nya bolaget övertages i den mån så lämpligen kan ske. Härigenom vinnes också att kontinuiteten i centralförvaltning och driftsledning bibehålles.

Pensioneringen av bolagets arbetare och tjänstemän.

Utredningsmannen har vid sin utredning utgått från att det ifrågasatta bolaget skulle övertaga statens pensionsskyldighet beträffande anställda arbetare liksom även sörja för tillfredsställande pensionering av i bolagets tjänst varande förmän och tjänstemän. Utredningsmannen har förutsatt att de pensionsberättigade skola bidra till sin pensionering med vissa belopp. I fråga om arbetarna har utredningsmannen såsom förut nämnts uttalat, att dessa borde erhålla samma pensionsförmåner som domänverkets arbetare. Beträffande den övriga personalen har utredningsmannen förordat, att några närmare direktiv ej böra lämnas bolaget.

Den pensionsskyldighet, som bolaget skulle ikläda sig, har utredningsmannen ansett omfatta två huvudgrupper, dels en grupp avseende i tjänst varande personal den 1 januari 1940, vilken dag antagits vara den dag bolaget träder i verksamhet, dels ock en grupp avseende personal, som efter nämnda dag antages i bolagets tjänst. Inom förstberörda personalgrupp har i utredningen gjorts särskild skillnad mellan pensionsförpliktelse avseende tiden före 1940 och förpliktelse avseende tiden från och med 1940. Kapitaliserade värdet den 1 januari 1940 efter 3 procent räntefot av den del av pensionerna, som belöper på tiden före 1940, utgör enligt utredningen 7,574,000 kronor. Det kapitaliserade värdet av pensionerna för tiden från och med 1940 i fråga om personal, som fanns anställd den 1 januari 1940, beräknas utgöra 10,380,000 kronor; härifrån bör emellertid enligt utredningsmannens beräkningar avgå de belopp, som pensionstagarna under sina tjänstår från och med 1940 inbetala och som beräknats utgöra 2,148,000 kronor. Bolagets verkliga belastning skulle alltså bli omkring 8,230,000 kronor. Utredningsmannen har framhållit, att beloppet 7,574,000 kronor avser tjänstår som helt falla utom det ifrågasatta bolagets verksamhet och därför bör, därest det nya bolaget ålägges att verkställa dessa utbetalningar, till fullo ersättas bolaget.

Den pensionsskyldighet, som avser den 1 januari 1940 anställd personal och som hänför sig till tiden före nämnda år, skulle enligt utredningsmannens mening kunna fullgöras på ettdera av följande två sätt:

Enligt det ena (alternativ A) ålägges det nya bolaget att fullgöra utbetalningarna, vilka i så fall, eftersom de till hela sitt belopp avse tjänstår före det nya bolagets tillblivelse, helt böra särskilt ersättas det nya bolaget, förslagsvis i form av nedsättning av överlåtelsevärdet å anläggningar och lager. Dessas överlåtelsevärde skall i så fall minskas med 7,574,000 kronor. En variant av alternativet är att från nämnda belopp avdrag skulle kunna tänkas ske med värdet av den uppskjutna livränta och den familjepension, som arbetarna och deras efterlevande i enlighet med bestämmelserna i pensionsreglementena bleve tillförsäkrade i domänverket efter sin övergång från statens tjänst till bolagets; denna lösning skulle kunna genomföras under förutsättning att domänverket vid varje inträffande pensionsfall inom ifrågasatt utbetalade berörda uppskjutna livränta respektive familjepension och bolaget allenast övertog resten av förpliktelsen. Då

värdet av de uppskjutna livräntorna etc. av nämnda kategori i utredningen uppskattats till 3,000,000 kronor bleve statens åliggande till bolaget minskat till omkring 4,575,000 kronor. Med detta belopp skulle överlåtelsevärdet i så fall nedsättas. I händelse denna metod tillämpas bör måhända sedermera noggrannare beräkningar verkställas angående storleken av pensionsåligganden för tiden före 1940.

Emellertid kan denna likvid även ske på det sättet (alternativ B) att någon engångsinbetalning icke äger rum, utan att staten allt eftersom de enskilda pensionsfallen inträffa (arbetarna A, B och C etc. ingå i pensionsåldern) uträknar huru stor del av den till varje pensionstagare utgående pensionen, som av staten skall erläggas avseende tiden till den 1 januari 1940, och därefter, så länge pensionstagaren lever, utbetalar ifrågavarande andel, aningen direkt till pensionstagaren eller till bolaget, som då utbetalar hela pensionen till arbetaren. Detta sistnämnda sätt att lösa frågan torde möjligen för staten medföra mera expeditivt arbete men å andra sidan giva möjlighet till åtskilliga besparingar i det att en del av de arbetare, som den 1 januari 1940 äro i tjänst vid domänverkets industrier på grund av förtidsavgång ej bliva berättigade till hela sina intjänta pensioner. Dessa besparingar bliva likvisst av blott formell natur, eftersom ju staten skulle äga aktierna i det tänkta bolaget, vilket ju måste göra dessa besparingar om exempelvis det första alternativet tillämpas.

Utredningsmannen har även ifrågasatt, att bolaget skulle övertaga kostnaderna för pensioneringen av den personal som varit i tjänst hos domänverkets industriella rörelse och redan vore pensionerad. Kostnaderna härför ha beräknats till omkring 1,480,000 kronor. Utredningsmannen har framhållit, att det måhända kan anses riktigt, att det nya bolaget ålägges att, bland annat därför att industrirörelsens vinstbalans skulle gottskrivas bolaget, jämväl fullgöra nu nämnda pensionsutbetalningar. Det kunde ifrågasättas om icke bolaget borde kompenseras för den merutgift, som härvid uppkomme för bolaget, genom att överlåtelsesumman för anläggningarna minskades, förutom med förut omförmälda 7,574,000 kronor, jämväl med det kapitaliserade värdet av nu omtalade förpliktelse, alltså cirka 1,480,000 kronor.

Utredningsmannen har såsom förut omnämnts ansett, att pensionskyldigheten avseende tiden från och med 1940 i fråga om såväl då anställd som nyanställd personal bör mötas med årliga avsättningar till pensionsfond. Den summa, som för sådant ändamål årligen av bolaget skulle behöva avsättas, har av utredningsmannen beräknats år 1940 utgöra cirka 580,000 kronor, varefter summan successivt sjunker för att omkring 1980 beräknas ha nedgått till cirka 500,000 kronor om året. Under de första åren efter 1940 skulle enligt vad utredningsmannen uttalat på en sådan avsättning årligen uppstå överskott över de då ännu icke så stora pensionsutgifterna, möjliggörande en fondbildning, vars avkastning sedermera, när pensionsutgifterna vuxit till sin fulla storlek, tillsammans med den årliga avsättningen skulle räcka till att täcka de årliga pensionsutgifterna.

Utredningsmannen har framhållit, att därest pensioneringen ej skulle ordnas genom avsättningar utan man skulle vänta med att från bolagets sida disponera tillgångar till vinst för pensionsändamål till dess de verkliga pen-

sionsfallen inträffa, man i en framtid t. ex. omkring 1980 skulle komma i en såvitt man nu kan bedöma för bolagets ekonomi hart när ohållbar situation, nämligen att årligen vara skyldig att utbetala cirka 1,500,000 kronor utan att ha avkastningen på någon pensionsfond att lita till för att möta denna utbetalning.

Rörande fondbildning och övriga frågor av mera teknisk natur har utredningsmannen anfört bland annat:

Skola i överensstämmelse med stadgandena i de statliga pensionsreglementena de anställda erlägga pensionsavgifter även efter bolagsbildningen, vilket torde böra förutsättas, bör åtminstone den del av pensionerna, som härför ur dessa avgifter, tryggas genom försäkring, då anställningshavarna med fog kunna kräva särskilt skydd för sina bidrag till pensioneringen. Vid valet mellan försäkrings ordnande genom APK eller genom en egen pensionskassa synes man med hänsyn till den stora personal försäkringen skall omfatta böra förorda inrättandet av en särskild pensionskassa för bolagets personal.

Möjligen kunde den modifikationen vidtagas, att de anställdas avgifter finge helt betraktas som erlagda för ålderspensionering och att bolaget i motsvarande mån ökade sina bidrag till familjepensioneringen. I så fall kunde personalens avgifter lämpligen inbetalas till pensionsstyrelsens frivilliga försäkring för erhållande av ålderspension (utan villkor om avgiftsåterbetalning vid dödsfall), och någon pensionskassa behöfde då ej upprättas. Den pension, som skulle kunna erhållas för de anställdas avgifter, torde alltid bli betydligt mindre än den ålderspension, som vederbörande skulle få enligt respektive tjänstepensionsreglementes bestämmelser.

Bolagets eget årliga bidrag till pensioneringen kunde lämpligen inbetalas till en för ändamålet bildad pensionsstiftelse. Fördelen för bolaget härmed vore, att dess för pensioneringen avsatta medel då lättare kunde få disponeras i bolagets rörelse. Avkastningen på de till pensionsstiftelsen överförda beloppen skulle användas dels till familjepensionerna och dels till utfyllande av tjänstepensionerna.

Ur praktisk synpunkt torde ett dylikt förfaringsätt vara fördelaktigt till följd av sin enkelhet. Några vidlyftigare försäkringstekniska utredningar rörande pensionsstiftelsens ställning skulle troligen ej ofta erfordras. Möjligt är dock, att man för ordnandet av pensioneringen enligt dessa riktlinjer finge vidtaga en del smärre ändringar av pensionsbestämmelserna för åstadkommande av viss förenkling av dessa.

Bolaget bör äga att från fall till fall förlänga nu stipulerad pensionsålder såväl för tjänstemän som för arbetare samt att vidtaga de ändringar i övrigt i pensionsfrågor, som i varje särskilt fall kan överenskommas mellan parterna.

Sammanfattningsvis har utredningsmannen rörande förslagen i pensionsfrågan uttalat:

Beträffande arbetarnas pensioner torde icke någon annan lösning vara genomförbar, än att det ifrågasatta bolaget övertager den pensionsskyldighet, domänstyrelsen redan har gentemot i domänstyrelsens skogsindustri anställda arbetare, ehuru väl detta kommer att innebära en avsevärd ekonomisk belastning för bolaget, avsevärt större än vad enskilda företag i samma bransch ansett sig kunna åtaga sig.

Beträffande förmän och tjänstemän, som icke nu hava någon ordnad pensionsrätt, bör åt det ifrågasatta bolaget uppdragas att ordna deras pensione-

ring. Det torde därvid icke vara lämpligt att på förhand begränsa bolagets rörelsefrihet genom att giva direktiv om huru stora pensionerna för de särskilda tjänsterna böra vara. Detta bör ordnas genom överenskommelse mellan bolaget och förmän respektive tjänstemän sedan bolaget bildats.

I fråga om avsättning av det för pensionering nödiga kapitalet, placering, fondbildning etc. bör likaledes överlåtas åt det ifrågasatta bolaget att fatta beslut med beaktande av de möjligheter i detta avseende för vilka här redogjorts.

Att redan nu giva bolaget bindande direktiv i dessa avseenden torde icke få anses praktiskt välbetänkt.

För den belastning, som bolagets övertagande av domänstyrelsens pensionsskyldighet mot redan av domänstyrelsen pensionerad eller anställd och i tjänst varande personal innebär, bör bolaget erhålla viss komensation genom att överlåtelsevärdet på fastigheter och anläggningar minskas med det kapitaliserade värdet av den av bolaget övertagna pensionsskyldigheten i den mån den avser tjänstår före bolagets tillkomst. För den skull bör den som bildar bolaget erhålla i uppdrag att med tillämpning av de principer, som i utredningen angivits, och med utgångspunkt bl. a. från domänverkets bokslut på tillträdesdagen låta beräkna storleken av dessa belopp.

Jag torde i detta sammanhang få omnämna, att framställningar inkommit från domänstyrelsen och viss vid dess industriella rörelse antäld personal ävensom från Sveriges arbetsledareförbund med anhållan om ordnandet av pensionsfrågan för tjänstemän och förmän vid domänverkets industriföretag.

Bolagets råvaruförsörjning och prissättningen å råvaran.

Utredningsmannen har rörande den nuvarande råvaruförsörjningen av domänverkets industriella anläggningar uppgivit:

De ifrågavarande anläggningarna ha tillkommit huvudsakligen för att förädla timmer från statens skogsinnehav inom berörda trakter och äro sålunda beroende på råvarutillförseln från dessa skogar. På de trakter, där denna råvarutillförsel ej är tillfyllest för ett ekonomiskt bedrivande av rörelsen, såsom i vissa trakter inom Bergslagen samt även i mindre omfattning inom Norrbotten, har råvara i form av rundvirke även inköpts från intilliggande enskilda skogsägare. Därjämte har årligen från enskilda sågverk inköpts vissa kvantiteter sågade varor i och för hyvling eller annan förädling. Inköpspriserna för dylikt rundvirke eller sågade varor utgöra självfallet den öppna marknadens. Med tillämpning av hittills följda principer för råvarornas fördelning torde råvarubehovet för dessa anläggningar kunna betraktas såsom säkrat.

Likaledes har beträffande rundvirket från domänverkets egna skogar den linjen följts, att de årliga överlåtelsepriserna mellan skogen och domänverkets industrier anslutit sig till den öppna marknadens priser, d. v. s. de priser, som, vid tiden för de årliga höstutbudena från statsskogarna, inom närmast liggande eller närmast jämförbar trakt betalas i den öppna marknaden vid köp av representativa partier rundvirke från statsskogarna. Härigenom har den enskilda industriens eller virkeshandelns prissättning av köpvirke från närmast liggande statsskogar fått vara utslagsgivande för överlåtelsepriserna även till den egna industrien, som sålunda fått bära den risk för prisfluktuationer, som med den långa omloppstiden mellan råvaruinköp och utskeppning, innefattande bl. a. avverkning, flottning, förädling och försäljning, i regel ett till

två år, är utmärkande för skogsindustrien i vårt land. Denna långa omloppstid medför nämligen att vid fallande konjunkturer skogsindustrien, som inköpt sin råvara vid ett visst prisläge, kan bli, när denna efter ett till två år är färdig för försäljning, nödsakad sälja den vid betydligt sämre prisläge, vilket ofta innebär, att det pris, som kan ernås för den försålda varan vid nedåtgående konjunkturer, icke täcker inköpspriset på råvaran plus nedlagda kostnader. Därmed följer förluster, vilka förbruka kapital, som sedan kan återvinnas vid stigande konjunkturer då vinstmarginal uppstår — om icke förlusterna, genom att den sjunkande konjunkturen varat en följd av år, successivt blivit så stora, att företaget icke av tillgängliga medel kan täcka dem utan nödgas upphöra.

Beträffande de framtida förhållandena i fråga om prissättningen vid köp av råvaror för bolaget har såsom tidigare berörts utredningsmannen framlagt två alternativa förslag. Enligt det ena, vilket utredningsmannen förordat, skulle priserna på sätt förut omnämnts fixeras i skälig relation till det i öppna marknaden rådande prisläget under det att enligt det andra alternativet priserna skulle bestämmas i slutet av leveransåret och sättas i viss relation till industriens för samma års utlastning i verkligheten uppnådda medelpris vid försäljning av den färdiga varan. Utredningsmannen har rörande alternativens olika företräden anfört i huvudsak följande.

Genom den direkta anknytning av råvarukostnaden till samma års verkliga medelpris för den färdiga produkten som det senare alternativet innebär skulle skogsbruket erhålla den anpart skogsindustrien årligen förmår avkasta efter avdrag av förädlingskostnaden samt skälig marginal för avskrivning och förräntning av anläggningar och driftskapital. Genom ett dylikt förfaringssätt uppnås för övrigt dels att råvarupriset direkt anpassas efter råvarans medelkubik och dels att man automatiskt når fram till den prissättning av rundvirket efter dess verkliga kvalitet, som man, i trots av de mångåriga tvisterna mellan skogsägare och köparen-industrien, alltjämt icke lyckats tillfredsställande lösa genom intumningsförfarandet i skogen.

Genom att följa det förstberörda alternativet för prissättning av råvaran vinner man dels överensstämmelse i stort sett med de former och den prissättning som den enskilda träindustrien följer till den del den är hänvisad att täcka sitt råvarubehov genom inköp, dels en anknytning till samma prissättning för råvaran, som hittills inom domänverket följts, varför densamma vid tillämpningen ställer sig enklare än det sistnämnda alternativet, och dels att de årliga resultaten av domänstyrelsens industridrift för sig och skogsdrift för sig bli betydligt lättare att hålla strängt åtskilda än i andra alternativet, där ju någon självständig prissättning av råvaran i anslutning till årliga marknadspriset därå vid den tidpunkt detsamma utformas i öppna marknaden icke skulle komma att äga rum.

Genom att följa sistnämnda alternativ åter skulle man ur koncernsynpunkt, d. v. s. synpunkten att domänstyrelsen är ägare till bolaget, vinna, att bolaget ej betungas med förluster på råvaruinköp, som motvägas av motsvarande vinst inom koncernens andra del, som utgöres av domänverket självt som råvaruförsäljare. Bolagets stabilitet torde i detta alternativ bliva bättre än i det första alternativet, som under vissa konjunkturförhållanden måste tänkas binda åtskilligt kapital.

Vad angår valet mellan berörda alternativ får jag förordat det först omnämnda råvaruförsörjningsalternativet, som på förut angivna skäl synes erbjuda större fördelar än det senare.

Yttranden.

Det föreliggande förslaget har tillstyrkts av domänstyrelsen med vissa jämföringar under det att statskontoret och statens pensionsanstalt ställt sig avvissande till detsamma. Inom domänstyrelsen har byråchefen Wahlestedt anfört skiljaktig mening och avstyrkt förslaget.

Domänstyrelsen har i sitt yttrande anfört i huvudsak följande.

Av de olika alternativen för bolagets omfattning ansluter sig domänstyrelsen till det, enligt vilket samtliga anläggningar, angivna under grupperna I och II, skulle ingå i det föreslagna bolaget.

Ehuru de för denna anordning angivna kostnaderna synas styrelsen vara alltför lågt beräknade, jämförda med de kostnader, som beräknats för övriga angivna organisationsformer, anser styrelsen dock denna bolagsform, även om den icke såsom beräknats skulle bli billigast, vara att framföra de övriga förorda.

Styrelsen ansluter sig till vad som anförts angående beräkningsgrunder för anläggningarnas övertagande av bolaget, innebärande att bolaget övertager anläggningarna till exakt de belopp, som desamma i verkligheten kostat domänverket med avdrag för den avskrivning, som vid bokslutens uppgörande skett, ävensom för förefintlig vinstbalans.

Jämväl biträder styrelsen förslaget angående beräkningsgrunder för övertagandet av lager av råvaror, färdiga produkter och förbrukningsartiklar. Däremot kan styrelsen icke fullt ansluta sig till förslaget i vad det avser ordnandet av det tillämnade bolagets kapitalbehov. Styrelsen föreslår, att erforderligt kapital anskaffas på följande sätt.

1. Aktiekapitalet sättes (avrundat) lika med anläggningarnas bokförda värde (enligt 1938 års böcker 7,056,886 kronor, men i sinom tid fastställt enligt blivande bokslut för 1940).

2. För lagerhållningen överflyttas den räntefria kredit å 7,500,000 kronor, som domänverket erhöll 1939 vid av statsmakterna beslutad uppskrivning av lagervärdena, vilken kredit, efter ett blivande överlåtande av industrien, icke torde komma att för domänverket bli behövlig, i varje fall icke för detta ändamål.

3. Till rörelsekapitalet erfordras därutöver enligt utredningsmannens beräkningar, med 1938 års bokslut som grund, 10,479,982 kronor eller i runt tal 10 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. För denna förlagskredit förordar styrelsen förslaget att särskilda statsmedel anvisas.

Förslaget om aktiekapitalets ökning med kostnader för stämplor, styckningskostnader etc. avstyrkes, likaledes förslagen i vad de avse bolagets befrielse från erläggande av skatter före tillträdet. Ett dylikt tillvägagångssätt skulle förrycka den grundläggande principen, att bolaget skall övertaga domänverkets anläggningar till självkostnader och utgöra en fortsättning på domänverkets rörelse.

Till vad som anförts därom att rörelsekapitalet skulle kunna täckas genom kredit, lämnad av domänstyrelsen från under dess förvaltning stående fonder, vill styrelsen erinra, att dessa fonder äro avsedda att användas för vissa andra ändamål. Dessa fonder erfordras oundgängligen för bestridande av de kostnader, som enligt under de senare åren verkställda särskilda undersökningar uppkomma för försättande av kronoparkerna, så snart ske kan, i fullgott stånd i fråga om virkesförråd och avkastning.

Särskild kredit synes därför böra av statsmedel anvisas.

Vad utredningsmannen anför och föreslår angående komensation till det

nya bolaget för domänverkets pensionsskyldighet gentemot anställd personal, anser styrelsen icke böra vinna beaktande i annan mån än att, såsom styrelsen förut föreslagit, bolaget får övertaga en räntefri kredit å 7.5 miljoner kronor, vilken för närvarande ingår i domänverkets kapital.

Detta belopp utgör nära nog exakt det kapitaliserade värdet av nuvarande pensionsåtaganden. I detta sammanhang vill styrelsen som sin mening framhålla, att alla kostnader för pensionering eller understöd av personal och tjänstemän, som äro eller tidigare varit vid ifrågavarande industrier anställda, böra bestridas av bolaget för att en verklig bild skall erhållas av denna statens industriella rörelse.

Byråchefen Wahlestedt har såsom skäl för sin *skiljaktiga mening* gjort följande uttalande.

Utredningsmannen har förordat bolagsformen. Som huvudsakligt skäl härför anför han, att ledningen inom förädlings- och försäljningsorganisationen måste fatta snabba beslut och taga vissa risker och icke lämpligen vara bunden av de i dessa hänseenden betydligt snävare gränser, som gälla för de statsanställda i form av instruktioner eller eljest. Häremot får jag framhålla som min uppfattning, att de bestämmelser, som nu gälla för styrelsens förädlings- och försäljningsorganisation, icke med fog kunna sägas utgöra något hinder i berörda hänseende. Att bestämmelser dock finnas, som söka förebygga att alltför stora risker tagas utan allsidigt övervägande, innebär en berättigad försiktighet med hänsyn till det betydande statskapital, som står på spel.

Dessutom må framhållas, att olikheterna i arbets- och anställningsförhållanden inom statsföretagen och de enskilda företagen icke äro så stora som i utredningen göres gällande. Betydelsefulla uppslag ha undan för undan tillgodogjorts å ömse håll och privatföretagen ha på grund av lagföreskrifter eller eljest i åtskilliga hänseenden kommit att intaga likartad ställning med statsföretagen. Så t. ex. beträffande lagstadgad arbetstid och semester, indexberäknade löner etc. Härav synes det mig framgå, att genomförandet av bolagsformen numera i mångt och mycket saknar den betydelse, som den tidigare kunde anses ha.

Erforderliga reformer inom styrelsens förädlings- och försäljningsorganisation torde kunna vidtagas utan genomförandet av den av utredningsmannen föreslagna bolagsbildningen, vilken i åtskilliga fall skulle medföra betydelsefulla olägenheter.

Statskontoret har såsom en allmän motivering till sitt avstyrkande anfört i huvudsak följande.

Vad beträffar själva sakfrågan — den skogsindustriella verksamhetens drivande i aktiebolagsform eller i domänverkets egen regi — vill statskontoret erinra, att ämbetsverket i utlåtande den 16 september 1938 i anledning av en av utredningsmannen då verkställd utredning rörande förevarande spörsmål givit uttryck åt den uppfattningen, att den av domänstyrelsen bedrivna industriella rörelsen borde sammanhållas på en hand. Ur flera synpunkter funne statskontoret skäl tala för ett närmare övervägande, om icke berörda verksamhet borde helt skiljas från styrelsens förvaltning och anförtros ett särskilt för ändamålet inrättat organ. Därest detta organ funnes böra erhålla formen av aktiebolag, syntes detsamma lämpligen böra sortera direkt under Kungl. Maj:t. Ämbetsverket funne sig dock icke kunna enbart på grundval av den då föreliggande utredningen taga slutlig ståndpunkt till denna fråga. Vad som särskilt medverkade till statskontorets ställningsta-

gande härutinnan var den tvekan, ämbetsverket hyste gentemot de av utredningsmannen uppdragna riktlinjerna för pensionsfrågans lösning. Därest de i utredningen förordade pensioneringsgrunderna skulle bliva gällande för arbetarpersonalen i det tilltänkta bolaget, skulle detta nämligen enligt statskontorets mening innebära en merbelastning för företagets omkostnadskonto, vartill enskilda konkurrerande företag inom branschen saknade motsvarighet. Jämväl de föreslagna grunderna för överlåtelsen av de industriella anläggningarna på ett särskilt bolag vore av den beskaffenhet, att de icke syntes kunna oförändrade godtagas. Innan organisationsfrågan företoges till definitivt avgörande borde fördenskull ytterligare utredning komma till stånd.

Vid den granskning, statskontoret underkastat det nu föreliggande förslaget, har ämbetsverket kunnat konstatera, att vissa av de av statskontoret påtalade bristerna i den tidigare utredningen alltjämt äro för handen. Statskontoret har vidare kommit till den uppfattningen, att utredningsmannens argumentering för den ifrågasatta överflyttningen å ett aktiebolag av den av domänstyrelsen drivna träindustriella rörelsen icke är övertygande.

Ett av de förnämsta av utredningsmannen anförda skälen för den föreslagna omorganisationen skulle — såvitt statskontoret kan finna — vara att ledningen och driften av den träindustriella rörelsen skulle lättare kunna anpassa sig efter den allmänna utvecklingen, om den handhades av ett aktiebolag med dess friare arbetsformer än om den vore hänvisad till den tyngre, mera ämbetsmannamässiga och genom reglementen bundna gestaltning, som vore förenad med drift i direkt statlig regi. Häremot torde till en början kunna framhållas, att den inom domänverkets industri- och försäljningsverksamhet sysselsatta personalen redan nu i mycket stor utsträckning är anställd under väsentligen smidigare former än de, som gälla för verkets övriga personal eller för tjänstemän inom statsförvaltningen i allmänhet. Domänstyrelsen har ock i utlåtande den 19 februari 1936 över en av utredningsmannen verkställd undersökning angående Kalix träindustriaktiebolag och därmed sammanhängande förhållanden betonat, att styrelsen hade all nödig frihet att i sin dåvarande organisationsform driva ifrågavarande rörelse lika effektivt som genom ett aktiebolag och fördenskull avstyrkt en vid detta tillfälle föreslagen aktiebolagsbildning. För övrigt har utredningsmannen själv framhållit vissa skäl, som talade för ett bibehållande av den nuvarande ordningen för den industriella rörelsens bedrivande, bl. a. den omständigheten, att samma möjligheter att klart överblicka träindustriens ställning och rörelsens resultat, som skulle vinnas genom den för aktiebolag föreskrivna bokföringsformen, lika väl skulle kunna ernås genom domänverkets egen bokföring, sedan densamma numera i viss utsträckning omlagts.

Utredningsmannen har erinrat, att inom andra områden för statsförvaltningen aktiebolagsformen kommit till användning och där visat sig ändamålsenlig samt att de skäl, som legat till grund för inrättandet av dessa bolag, med ökad styrka gjorde sig gällande ifråga om domänverkets industriella verksamhet. Statskontoret kan för sin del icke biträda utredningsmannens uppfattning på denna punkt. Redan den omständigheten, att vissa av de av utredningsmannen angivna företagen hava karaktären av monopol, talar mot hållbarheten av den av utredningsmannen gjorda jämförelsen. Nämnda bolag hava dessutom det gemensamt, att de uteslutande tillgodose inhemska behov. Det för domänverkets nu ifrågavarande verksamhet utmärkande är däremot, att densamma måste i konkurrens med in- och utländska företag inom samma område bedriva fabrikation och försäljning, huvudsakligen avsedd för utländsk marknad. Med de i nuvarande läge beskurna möjligheterna till export skulle näppeligen någon större ekonomisk vinst vid försäljning av förädlade skogsprodukter kunna vinnas enbart därigenom, att drif-

ten av de statliga anläggningarna överflyttades å ett särskilt för ändamålet inrättat bolag från domänstyrelsen, vilken, såsom tidigare antytt, redan nu är organiserad på ett, såvitt synes tillfyllestgörande sätt.

En omständighet som i detta sammanhang icke bör förbises är ock att staten i sin verksamhet på olika områden i väsentligt större utsträckning måste taga tillbörlig hänsyn till det allmännas intressen än vad fallet är med enskilda företag. De befogade krav på social anpassning, som sålunda ställas på statliga organ, skulle svårare låta sig tillgodoses, därest den verksamhet, varom här är fråga, överlätes på ett bolag.

Om statskontoret alltså med hänsyn till vad sålunda anförts måste ställa sig synnerligen tveksamt gentemot lämpligheten av den ifrågasatta omorganisationen, ökas denna tveksamhet än ytterligare inför de ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna driftomläggningen.

Rörande kapitalbehovet för bolaget har statskontoret framhållit:

Det sammanlagda kapitalbehovet för det blivande bolaget har uppskattats till 25,036,868 kronor, av vilket belopp 18,069,368 kronor skulle utgöra aktiekapital, motsvarande det i nuvarande anläggningar och lager bundna kapitalet, och återstoden, 6,967,500 kronor, skulle vara rörelsekapitalet, för vars anskaffande särskilt anslag skulle anvisas å riksstaten. Härutöver skulle erfordras medel för bestridande av vissa engångsutgifter såsom lagfartsstämpel, aktiestämpel samt avstyckningskostnader. Då bolaget skulle övertaga förpliktelserna för arbetares och tjänstemäns pensionering även till den del dessa hade avseende å tiden före bolagets tillkomst, borde särskild gottgörelse lämnas härför på det sättet, att överlåtelsevärdet å anläggningen och lager (18,069,368 kronor), minskades med det kapitaliserade värdet av dessa förpliktelser, vilka i runt tal uppskattats till 7,575,000 kronor. Storleken av aktiekapitalet skulle i anslutning härtill minskas med samma belopp. Utredningsmannen har även framlagt ett andra alternativ, enligt vilket sagda gottgörelse begränsas till i runt tal 4,575,000 kronor. Härtill återkommer statskontoret i det följande.

Enligt statskontorets mening giver den verkställda utredningen angående bolagets kapitalbehov icke klart vid handen, huruvida det av utredningsmannen beräknade rörelsekapitalet verkligen kommer att förslå. De vidsträckta åtaganden i fråga om pensionering av tjänstemän och arbetare, som bolaget skulle ikläda sig, skulle, såsom ämbetsverket tidigare i annat sammanhang framhållit, medföra att bolagets driftskonto redan vid starten belastades med utgifter av en omfattning, som saknade motsvarighet hos enskilda konkurrerande företag inom branschen. Några kalkyler för bedömandet av det ekonomiska resultatet av bolagsverksamheten hava icke meddelats. I detta hänseende har endast hänvisats till det ungefärliga värdet av den nuvarande årsproduktionen. Statskontoret finner det långt ifrån uteslutet, att utöver det rörelsekapital, varmed utredningsmannen räknat, ytterligare medel skulle behöva ställas till bolagets förfogande. Utredningsmannen själv synes icke heller hava varit främmande för den tanken, eftersom enligt hans mening bolaget skulle givas möjlighet att, vid de tillfällen, då behov därav yppade sig, mot säkerhet i ineliggande lager och eventuella fastighetsinteckningar upptaga ytterligare förlagskrediter. I detta sammanhang torde jämväl böra erinras, att statskontoret i sitt förut åberopade utlåtande den 16 september 1938 framhållit angelägenheten av att bolaget — därest ett sådant komme till stånd — begynte sin verksamhet under i möjligaste mån affärsmässiga förutsättningar. Övervägande skäl talade förden skull för att jämväl köpeskillingen bestämdes efter dylika normer. Av utredningen framgår, att inlösningspriset för anläggningar och lager beräk-

nats till belopp, motsvarande värdet av nämnda tillgångar enligt domänstyrelsens bokslut per den 31 december 1938, efter avdrag av före bokslutet verkställda avskrivningar, förefintlig balans samt bokfört anskaffningsvärde för vissa närmare angivna anläggningar. I anslutning till sitt här förut återgivna uttalande håller statskontoret före, att köpeskillingen bör fastställas att motsvara det beräkneliga värdet av anläggningar och inventarier vid själva överlåtelsestillfället. Ämbetsverket anser sig ock böra framhålla, att enligt ämbetsverkets mening värdet av de såsom likvid för ifrågavarande tillgångar överlämnade aktierna synes böra överföras från statens domäners fond till fonden för statens aktier samt att bolagets kapitalbehov i övrigt (rörelsekapitalet, inklusive medel för gäldande av förenämnd engångskostnader) torde böra täckas genom anvisande av anslag å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket.

I fråga om administrationskostnaderna har statskontoret yttrat:

Beträffande administrationskostnaderna har utredningsmannen framhållit, att enligt det av honom förordade förslaget dessa kostnader skulle uppgå till sammanlagt 555,760 kronor, av vilket belopp 198,000 kronor avsåge centralförvaltningen, 303,760 kronor belöpte sig på lokalförvaltningarna samt återstoden utgjorde kostnaderna för domänstyrelsens försäljningsbyrå, sedan industriförvaltningen ombildats till bolag. Förvaltningskostnaderna enligt domänstyrelsens bokslut 1938 utgjorde sammanlagt 569,295 kronor, varav 208,120 kronor hänförde sig till huvudförvaltningen inom styrelsen. Den besparing, som skulle uppstå vid en omläggning av rörelsen enligt utredningsmannens förslag, skulle följaktligen uppgå till allenast 13,535 kronor. Därest domänstyrelsen i fortsättningen skulle bibehålla centralförvaltningen i egen regi, skulle emellertid enligt utredningsmannens mening administrationskostnaderna för styrelsens försäljnings- och industribyrå komma att ökas med ytterligare 90,000 kronor.

De av utredningsmannen verkställda beräkningarna av det föreslagna bolagets administrationskostnader undandraga sig i allt väsentligt statskontorets närmare bedömande. Ämbetsverket har emellertid icke kunnat värja sig för det intrycket, att dessa kostnader upptagits med alltför låga belopp. Statskontoret vill vidare fästa uppmärksamheten vid att utredningsmannen icke förebragt någon motivering för det ökade medelsbehovet beträffande styrelsens försäljnings- och industribyrå (90,000 kronor), därest centralförvaltningen allt fortfarande skulle vara knuten till styrelsen. Den ofullständiga utredningen i nu nämnda avseenden har ytterligare ökat ämbetsverkets i det föregående uttalade betänkligheter mot ett genomförande — i vart fall för närvarande — av den ifrågasatta omorganisationen.

Vad angår pensionsfrågan har statskontoret uttalat följande.

I sitt utlåtande den 16 september 1938 förklarade sig statskontoret i det oklara läge, vari frågan om industrirörelsens organisation då befann sig, icke kunna bilda sig en slutlig uppfattning rörande de grunder, som lämpligen borde tillämpas vid en pensionering av ifrågavarande tjänstemanna- och arbetarpersonal. Enligt ämbetsverkets mening borde vid spörsmålet prövning hänsyn tagas såväl till den praktiskt ekonomiska räckvidden för företaget självt av olika pensioneringssystem som till problemets principiella sida och dess konsekvenser på andra statliga verksamhetsområden. Önskvärt vore, att pensioneringsspörsmålet gjordes till föremål för en allsidig utredning, innan organisationsfrågan slutligt avgjordes.

Såvitt statskontoret kunnat finna har någon sådan utredning, som ämbetsverket åsyftat, icke verkställt.

De ekonomiska konsekvenserna av de pensionsförpliktelser, som utredningsmannen ansett böra åläggas bolaget, skulle bliva av betydande omfattning. De årliga pensionskostnaderna för ett bolag, omfattande domänverkets samtliga skogsindustrier, beräknas vid inträffande jämviktsläge komma att uppgå till cirka 1.5 miljoner kronor. För att bestrida dessa kostnader skulle bolaget hava till sin disposition den beräknade på bolaget ankommande årliga avsättningen å 500,000 kronor jämte årssumman av personalens egna pensionsbidrag, vilken torde kunna uppskattas till omkring 150,000 kronor eller tillhoppa 650,000 kronor. Återstoden av pensionskostnaderna, omkring 850,000 kronor, skulle täckas av räntan å de för pensionsändamål fonderade medlen, redovisade i pensionskassan och pensionsstiftelsen. Vid en ränteavkastning av 3 procent skulle finansieringen av pensionskostnaderna alltså förutsätta fonder å sammanlagt mellan 25 och 30 miljoner kronor.

Statskontoret har med denna kortfattade redogörelse för utredningsmannens förslag i fråga om bolagets pensionsåtaganden velat belysa den ekonomiska innebörden av detsamma. Det bör emellertid härvid framhållas, att den föreliggande utredningen icke lämnar någon möjlighet att bedöma frågan, huruvida bolaget kan tänkas bliva i stånd att ekonomiskt bära den pensionering, som här skulle komma ifråga. Utredningsmannen anför i detta hänseende, att om det nya bolaget ålägges samma eller liknande pensionsskyldigheter, som nu åvila domänstyrelsen i fråga om de anställda, detta innebär en betydligt högre belastning för företaget, än vad enskilda företag inom skogsindustrien ansett sig kunna åtaga sig.

Genom det av utredningsmannen nu framlagda förslaget rörande lösandet av pensioneringsfrågorna för bolagets räkning har statskontoret ytterligare styrkts i sin tidigare uttalade uppfattning, att organisationsfrågan icke bör slutligen avgöras, förrän pensioneringsspörsmålet blivit föremål för en allsidig utredning. Ämbetsverket vill härvid endast erinra, att pensioneringen av personal vid andra såsom aktiebolag konstruerade statliga företag, exempelvis aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet samt aktiebolaget Vin- och spritcentralen, ordnats efter helt andra linjer än de av utredningsmannen här utstakade.

Vad angår detaljerna i pensioneringsförslaget inskränker sig statskontoret till att anföra följande.

I fråga om domänverkets nuvarande pensionsförpliktelser mot anställda arbetare har, såsom ovan framhållits, framkastats tre olika förslag för införandet av dessa förpliktelser. Då de arbetare, som äro underkastade arbetarpensionsreglementet, vid avsked från domänverkets tjänst för övergång till tjänst hos bolaget författningsenligt skolat åtnjuta rätt till uppskjuten livränta, torde endast det av utredningsmannen upptagna andra alternativet för ordnandet av nu berörda spörsmål kunna komma ifråga. Domänstyrelsen skulle i enlighet härmed i förekommande fall utbetala den uppskjutna livränta och familjepension, som intjänats i statstjänsten, under det att bolaget mot en därefter avpassad engångsersättning svarar för den pensionsfyllnad, som vid fråga om pension i bolagets tjänst skulle belöpa på statstjänsten.

Nyss berörda engångsersättning till bolaget liksom även den engångsersättning, som föreslagits komma i fråga på grund av att bolaget jämväl skulle övertaga statsverkets förpliktelser beträffande utgående pensioner till f. d. anställda — mot vilka ersättningar under här angivna förutsättningar intet torde vara att erinra — skulle enligt utredningsmannens förslag gott-

skrivs bolaget genom nedskrivning av överlåtelsesumman för anläggningarna.

Statens pensionsanstalt har anfört i huvudsak följande.

Av de i utredningen framlagda beräkningarna framgår, att kostnaderna för den föreslagna pensioneringen till övervägande del falla på pensioneringen av arbetarpersonalen, varför man vid prövning av frågan om lämplig form för pensioneringen i första hand torde böra taga hänsyn till denna personal. Det har i utredningen förutsatts, att pensionsvillkoren för arbetarpersonalen skola bli i huvudsak desamma som för arbetare i statens tjänst. Detta innebär bland annat, att arbetare som avgår ur bolagets tjänst med rätt till pension skall komma i åtnjutande av ungefär samma pensionsförmåner som om han kvarstått i domänverkets tjänst, d. v. s. pension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare respektive de summariska pensionsbestämmelserna för arbetare i statens tjänst, samt rätt till pension åt efterlevande enligt familjepensionsreglementet för arbetare, vilka förmåner skola beräknas ej endast å de tjänstär arbetaren intjänat hos bolaget utan även å de tjänstär han vid anställningen ägde tillgodoräkna enligt de statliga pensionsbestämmelserna, ävensom å sådan pension belöpande dyrtidstillägg eller rörligt tillägg enligt de för statsanställd arbetarpersonal gällande grunderna.

De från domänverket övertagna arbetarna kunna antagas i flertalet fall hava förvärvat förfärdigad rätt till uppskjuten livränta enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare samt en motsvarande familjepensionsrätt. Det torde svårigen låta sig göra att avhända dem denna statligt garanterade rätt och ersätta densamma med en motsvarande pensionsrätt hos bolaget. Vid sådant förhållande synes man nödgas bortse från det i utredningen alternativt framförda förslaget att låta bolaget mot engångsgottgörelse helt övertaga de på tjänstetiden vid domänverket belöpande pensionsförpliktelserna. Att, såsom i utredningen även ifrågasatts, låta statsverket för de från bolaget pensionerade arbetarna direkt utbetala de under tiden före anställningen intjänade pensionsförmånerna skulle, såvitt pensionsanstalten kan finna, bli allt för komplicerat. Under förutsättning, att rätten till uppskjuten livränta och motsvarande familjepensionsrätt befines böra lämnas orubbad, skulle nämligen från statsverket utgå *dels* sådan livränta från och med månaden näst efter den, under vilken arbetaren uppnått 63 års ålder, och detta vare sig arbetaren avgått ur bolagets tjänst eller ej, *dels* — i allmänhet från en tidigare tidpunkt — det pensionsbelopp därutöver, som tillsammans med den uppskjutna livräntan motsvarar den försäkringstekniskt beräknade pension som intjänats före anställningen hos bolaget, *dels även* ett med levnadskostnadsindex varierande dyrtidstillägg å sagda livränta och pensionsbelopp, *dels slutligen* intjänade familjepensioner med därå belöpande rörliga tillägg.

Av de i utredningen ifrågasatta alternativen för gäldande av de på tiden före anställningen hos bolaget belöpande pensionsförpliktelserna till den från domänverket övertagna arbetarpersonalen anser pensionsanstalten därför endast det kunna komma ifråga, enligt vilket statsverket skall utbetala de intjänade uppskjutna livräntorna och familjepensionerna under det att bolaget mot därefter avpassad engångsgottgörelse skall svara för utbetalandet av samtliga pensionsförmåner med avdrag för beloppen av sagda livräntor och familjepensioner. Då bolaget torde böra utbetala å tjänstepensionerna belöpande dyrtidstillägg, synes skäligt, att särskild engångsgottgörelse lämnas detsamma för fullgörande av denna förpliktelse i vad den avser den del av pensionerna, som grundats på tjänstetid före anställningen hos bolaget.

De medel, som skulle stå till förfogande för fullgörande av bolaget åvilande pensionsförpliktelser, skulle därvid utgöras av engångsgottgörelse för förpliktelsen att utbetala på föregående anställningstid belöpande pensionsbelopp efter avdrag av från statsverket utgående uppskjutna livräntor och familjepensioner, förutnämnda engångsgottgörelse för förpliktelsen att utbetala vissa dyrtidstillägg, pensionsbidrag från de anställda samt försäkringstekniskt beräknade årliga avsättningar av bolaget; dessutom skulle bolaget hava att anvisa medel till bestridande av de dyrtidstillägg å tjänstepensionerna och motsvarande tillägg å familjepensionerna, vilka belöpa å de delar av pensionerna som hänföra sig till tjänstetid efter bolagets bildande. Av dessa medel torde i varje fall förstnämnda engångsgottgörelse samt pensionsbidragen från de anställda böra säkerställas genom försäkring eller på annat likvärdigt sätt. Om, såsom synes hava förutsatts, bolagets räkenskaper varje år skola giva en riktig bild av dess affärsverksamhet under året, torde jämväl bolagets årliga avsättningar böra åtminstone i så måtto säkerställas, att de komma att belasta omkostnadskontot och ej göras beroende av huruvida under året uppkomma vinstmedel därtill lämna tillgång. Detta torde icke kunna ske, därest sagda avsättningar överföras till en pensionsstiftelse av den art som avses i 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. Lyckligast synes vara, att även bolagets avsättningar tryggas genom försäkring; anvisning av medel till dyrtidstillägg — häri inbegripes även motsvarande tillägg å familjepensioner — torde emellertid lämpligen böra ske allenast i den mån utbetalning av sådana tillägg blir aktuell.

Befinnes förevarande pensionsfråga böra lösas i enlighet med sistberörda alternativ, synes pensioneringen lämpligen böra ombesörjas genom en pensionskassa (understödsförening) för bolagets personal, vilken kassa får uppbära såväl de anställdas pensionsbidrag som bolagets årliga avsättningar och vilken därjämte tillföres den engångsgottgörelse som beräknas motsvara förpliktelsen att utbetala de på tiden före personalens anställning hos bolaget belöpande pensionsbeloppen efter avdrag av från statsverket utgående uppskjutna livräntor och familjepensioner. Sagda gottgörelse synes lämpligen till en början kunna inestå såsom lån till bolaget mot säkerhet av inteckningar med bästa rätt i dess fastigheter. Det må emellertid framhållas, att bolaget vid anlitande av försäkringsvägen genom bildande av egen pensionskassa möjligen kan bliva nödsakat att räkna med något större årliga avsättningar än de i utredningen angivna, detta huvudsakligen beroende därpå, att tillsynsmyndigheten över understödsföreningar för närvarande torde kräva att avsättningarna till pensionskassan skola ske på grundval av antagandet att kassans fonder komma att giva en ränteavkastning av allenast $2\frac{1}{2}$ procent, under det att de i utredningen angivna pensionskostnaderna beräknats under förutsättning av en ränteavkastning av 3 procent.

Förpliktelsen att utbetala dyrtidstillägg å pensionerna synes icke böra åvila pensionskassan utan bolaget. För dyrtidstilläggen å pensionsbelopp, som belöpa å tid före anställning hos bolaget, skulle detta hava att i första hand tillgå den för sådant ändamål lämnade särskilda gottgörelsen. Denna gottgörelse torde lämpligen kunna tillgodoföras en av bolaget förräntad pensionsstiftelse, från vilken sagda dyrtidstillägg utbetalas.

Därest, såsom i utredningen ifrågasatts, bolaget anses böra beredas särskild kompensation på grund av att dess pensionsförpliktelser medföra en betydligt större belastning än den svensk sågverksindustri eljest ansett sig kunna påtaga sig för pensioneringsändamål, synes detta lämpligen böra ske antingen genom årliga statsbidrag till bolaget eller ock genom särskild engångsgottgörelse i form av nedsättning av det värde, till vilket fastigheter och lager

få övertagas, och motsvarande nedsättning av aktiekapitalet; om sådan kompensation lämnas i form av engångsgottgörelse, kunde denna tillföras den av bolaget förräntade pensionsstiftelsen, som därvid skulle hava att bestrida en del av bolagets årliga avsättningar till pensionskassan. Huruvida sådan subvention lämpligen bör beredas bolaget är ett spörsmål, varpå pensionsanstalten ansett sig icke böra ingå.

Om bolaget skall mot därefter avpassad engångsgottgörelse övertaga skyldigheten att utbetala redan utgående pensioner, torde de däremot svarande pensionsförpliktelserna böra tryggas genom försäkring eller på annat likvärdigt sätt. Emellertid torde bolaget, därest den i det föregående omnämnda gottgörelsen för de på föregående anställningstid belöpande pensionsförpliktelserna säkerställas genom inteckningar med bästa rätt i bolagets fasta egendom, icke kunna därutöver ställa ur försäkringssynpunkt godtagbar säkerhet för förstnämnda gottgörelse. I betraktande härav och då vägande skäl icke torde föreligga för bolagets övertagande av ifrågavarande pensionsförpliktelser, finner sig pensionsanstalten icke böra förorda dylikt övertagande.

Vad pensionsanstalten i det föregående anfört rörande anordnandet av arbetarnas pensionering gäller — i tillämpliga delar — jämväl förmännens och tjänstemännens pensionering.

Till belysande, utöver vad i utredningen skett, av de vittgående ekonomiska konsekvenser, som en tillämpning av de i utredningen ifrågasatta pensionsförmånerna för de anställda skulle medföra, får pensionsanstalten slutligen anföra följande.

Under förutsättning, att personalbestånd och pensionsvillkor för framtiden bliva ungefär desamma som för närvarande, skulle enligt de till utredningen fogade, efter en räntefot av 3 procent gjorda beräkningarna summan av de årligen utgående pensionerna, bortsett från dyrtidstillägg, vid jämviktsläget (omkring år 1980) utgöra omkring 1,500,000 kronor, därest det domänstyrelsens samtliga skogsindustrier omfattande alternativet för bolagsbildning väljes. Vid fondering av de för pensioneringen avsatta medlen jämte därpå belöpande räntor, i den mån dessa medel ej krävts för bestridande av löpande pensionsutgifter, skulle därefter årligen inflytande inkomster, nämligen bolagets avsättningar, de anställdas bidrag samt räntan å den uppkomna fonden, i stort sett jämnt förslå till bestridande av utgående pensioner. Som bolagets årliga avsättningar beräknats utgöra omkring 500,000 kronor och de anställdas årliga bidrag synas kunna uppskattas till omkring 150,000 kronor, skulle man alltså — och detta vare sig pensioneringen ordnas genom pensionskassa eller genom pensionsstiftelse — hava att räkna med fondräntor till belopp av omkring 850,000 kronor, efter 3 procent motsvarande en fond av närmare 30,000,000 kronor. Utöver de årliga avsättningarna av 500,000 kronor skulle bolaget hava att bestrida dyrtidstillägg å pensionerna. Under förutsättning av 15 procent dyrtidstillägg skulle härför åtgå omkring 225,000 kronor.

I betraktande av de ekonomiska konsekvenserna finner pensionsanstalten det näppeligen rimligt att söka bilda ett med enskild skogsindustri i räntabilitet jämförbart bolag för domänverkets skogsindustriella rörelse, om de hos bolaget anställda skola tillerkännas de i utredningen förutsatta pensionsförmånerna.

Riksräkenskapsverket har rörande bolagets administration anfört:

Riksräkenskapsverket har funnit sig böra tillstyrka, att bolaget i enlighet med vad utredningsmannen förordat erhåller egen centralförvaltning.

Denna organisationsform bör enligt riksräkenskapsverkets mening såsom varande den mest rationella godtagas även om den icke i och för sig skulle visa sig innefatta den billigaste lösningen.

Vad särskilt angår de av utredningsmannen i förevarande avseende framlagda kostnadsberäkningarna må framhållas, att det belopp å i runt tal 230,000 kronor, som, på sätt framgår av utredningen, vid verkställd fördelning av domänstyrelsens egna kostnader för avlöningar och omkostnader under år 1938 beräknats belöpa å den industriella verksamheten, enligt vad riksräkenskapsverket inhämtat fördelar sig med 110,700 kronor på försäljnings- och industribyrån och med 119,300 kronor på styrelsen i övrigt. Av dessa belopp avse 72,200 kronor respektive 77,800 kronor avlöningar och 38,500 kronor respektive 41,500 kronor omkostnader. Beräkningen har verkställts så, att styrelsens avlöningskostnader först fördelats på de olika verksamhetsgrenarna, varefter på varje verksamhetsgren lagts så stor del av styrelsens totala omkostnader som svarar mot verksamhetsgrenens beräknade andel i styrelsens kostnader för avlöningar. Härvid hava avlöningskostnaderna för försäljnings- och industribyrån beräknats till 70 procent hänföra sig till den industriella verksamheten.

Riksräkenskapsverket vill beträffande de av utredningsmannen verkställda kostnadsberäkningarna vidare erinra om att en överflyttning av centralförvaltningen för den industriella verksamheten från domänstyrelsen till bolaget av utredningsmannen förklarats komma att medföra personalminskning endast i fråga om försäljnings- och industribyrån. Under denna förutsättning — samt vid tillämpning av de vid fördelningen av styrelsens totala kostnader för avlöningar och omkostnader under år 1938 använda beräkningsgrunderna jämväl i avseende å fördelningen mellan den skogsindustriella rörelsen och domänverkets verksamhet i övrigt av den beräknade kostnaden för den förstärkning av försäljnings- och industribyrån, som anses erforderlig, för den händelse bolaget icke erhåller egen centralförvaltning — torde därest 1938 års kostnader tagas till utgångspunkt, den kostnadssumma, som skall jämföras med den av utredningsmannen till 198,000 kronor uppskattade kostnaden för egen centralförvaltning för bolaget, böra beräknas sålunda:

Den industriella verksamhetens andel i kostnaderna för den	
nuvarande försäljnings- och industribyrån	kronor 110,700
På den industriella verksamheten fallande del av den beräk-	
nade kostnaden för förstärkning av samma byrå	
$\left(\frac{70 \times 90,000}{100} = \right)$	» 63,000
Av utredningsmannen beräknat belopp för arvoden till le-	
damöterna i bolagets styrelse m. m.	» 15,000
	<u>Summa kronor 188,700.</u>

I fråga om bolagets kapitalbehov har riksräkenskapsverket uttalat:

Bildandet av det tillämnade bolaget, med vilken åtgärd närmast avses att åvägabringa en för domänverkets skogsindustriella rörelse speciellt lämpad organisationsform, bör enligt riksräkenskapsverkets mening icke föranleda någon ändring i storleken av det å domänverkets fond nu redovisade statskapitalet. De industrianläggningar, som överlåtas till bolaget, böra därför jämte tillhörande lager övertagas av bolaget till de värden, varmed dessa tillgångar upptagas i domänverkets huvudbok vid tidpunkten för överlåtelsen. Det överlåtelsevärde, som erhålles på detta sätt, kommer för övrigt att endast

obetydligt avvika från ett på grundval av domänverkets industribokföring fastställt inlösningspris, därest i det senare fallet icke, såsom skett i utredningen, avdrag göres för de tillgångsvärden, som äro att återföra till å riksstaten anvisade anslag eller som utan ersättning överförts till domänverket från annan myndighets förvaltning. Några skäl för att överlåta dessa tillgångsvärden till bolaget utan vederlag kunna enligt riksräkenskapsverkets mening icke anses föreligga.

För att en riktig bild skall erhållas av den av bolaget övertagna industriella rörelsen är det, såsom domänstyrelsen framhållit, nödvändigt, att alla till denna rörelse hänförliga pensionskostnader bestridas av bolaget. Av samma skäl böra även de rörelsen åvilande skatter, som avse tiden före rörelsens övertagande, erläggas av bolaget. Bolaget bör enligt riksräkenskapsverkets mening icke beredas någon kompensation för att det åtar sig att bestrida nu angivna utgifter. Syftet med åtagandet skulle nämligen förfelas, därest gottgörelse föreskrevs skola utgå. Utredningsmannen har alternativt föreslagit, att bolaget för pensionsförpliktelser, som bolaget övertar från domänverket, skall tillerkännas viss engångsersättning i form av nedsättning av det fastställda inlösningspriset för de anläggningar och lager, som bolaget skall övertaga från domänverket, därvid det av utredningsmannen föreslagna aktiekapitalet förutsatts skola minskas med motsvarande belopp. Även detta förslag, vars genomförande endast skulle leda till en nedskrivning av domänverkets kapital, avstyrkes bestämt av riksräkenskapsverket. Det torde för övrigt kunna ifrågasättas, huruvida det icke vid en dylik nedskrivning skulle bliva erforderligt att anvisa medel å driftbudgeten för täckning av nedskrivningen.

Riksräkenskapsverket tillstyrker, att aktiekapitalet i huvudsaklig anslutning till vad utredningsmannen föreslagit fastställas till samma belopp som inlösningspriset för de anläggningar och lager, som övertagas från domänverket. Härutöver erforderligt rörelsekapital bör — i första hand inom ramen av det belopp å 7.5 miljoner kronor, som av 1939 års riksdag ställts till domänverkets förfogande för att användas såsom rörelsekapital för dess skogsindustriella verksamhet — tillhandahållas bolaget av domänverket i form av en rörlig förlagskredit. Å denna kredit bör bolaget hava att erlægga ränta, vilken lämpligen bör bestämmas av Kungl. Maj:t. Då den av riksräkenskapsverket förordade ränteskyldigheten — utan vilken bolagets ställning och resultatet av dess rörelse icke fullständigt skulle komma att avspeglas i bolagets räkenskaper — till skillnad från vad som ifrågasatts av domänstyrelsen, även avser den del av förlagskrediten, som håller sig inom nyssnämnda belopp å 7.5 miljoner kronor, har riksräkenskapsverket ansett sig icke kunna biträda domänstyrelsens förslag om fixering av aktiekapitalet till belopp motsvarande inlösningspriset för de från domänverket övertagna anläggningarna utan tillhörande lager. Därest bolaget i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag skall erlægga ränta å all kredit, som tillhandahålles bolaget, kan det nämligen befaras, att bolaget, om aktiekapitalet sättes så lågt som domänstyrelsen ifrågasatt, kommer att utvisa förlust under mindre gynnsamma år, i all synnerhet som bolaget på grund av de omfattande pensionsförpliktelser, som avses skola åläggas detsamma, kan antagas komma att uppvisa en lägre genomsnittlig avkastning än motsvarande privata företag.

Riksräkenskapsverket har i likhet med domänstyrelsen funnit sig icke kunna tillstyrka, att i aktiekapitalet inbegripes det belopp, som erfordras för täckande av vissa engångskostnader avseende lagfartsstämpel, aktiestämpel, kostnader för avstyckning och en del andra utgifter i samband med bildandet av bolaget. Nu angivna utgifter böra enligt riksräkenskapsverkets mening redovisas såsom driftkostnader.

I pensionsfrågan har riksräkenskapsverket framhållit:

Riksräkenskapsverket har icke ingått på någon närmare granskning av det vittutseende förslag, som av utredningsmannen framlagts i avseende å pensioneringen av personalen vid de med bolagsbildningen avsedda företagen. Riksräkenskapsverket har nämligen funnit det erforderligt, att detta spörsmål göres till föremål för ytterligare utredning i ett större sammanhang. Detta gäller i alldeles särskild grad frågan om grunderna för arbetarnas pensionering samt frågan om i vilken utsträckning fondering bör äga rum för pensionsändamål. Det synes sålunda, vad den första frågan angår, önskvärt, att konsekvenserna för andra statliga bolags vidkommande av en reglering av pensioneringen för arbetarna hos det här avsedda bolaget efter samma grunder, som gälla beträffande arbetare i statens tjänst, närmare övervägas. I avseende å fonderingsfrågan åter bör bland annat närmare undersökas, huruvida icke denna fråga, därest staten iklädde sig garanti för bolagets fullgörande av åtagna pensionsförpliktelser, skulle kunna lösas i anslutning till de riktlinjer, som tillämpats vid regleringen av motsvarande spörsmål inom statens affärsdrivande verk.

I yttrandet har slutligen framhållits att, för den händelse det tillämnade bolaget komme till stånd, det vore angeläget att bolagets nettoavkastning icke användes till fondbildning inom bolaget utöver vad som påbjödes i aktiebolagslagen. I den mån avkastningen icke behövde tagas i anspråk för angivna fonderingsändamål, borde den inbetalas till domänverket såsom aktieutdelning för att tillföras den å riksstaten uppförda inkomstiteln för domänverket.

Efter remiss har *domänstyrelsen* den 21 december 1940 avgivit förnyat yttrande. I detta yttrande har styrelsen rörande pensionsfrågan anfört följande.

I fråga om pensionsbelastningen för arbetare är det riktigt, att densamma för här ifrågasvarande skogsindustri är väsentligt större än vid något enskilt företag. Det torde ändock ej kunna ifrågasättas att någon sänkning skall ske i gällande pensionsförmåner för nu anställd arbetarepersonal i samband med den ifrågasatta aktiebolagsbildningen.

Det bör likväl ej förbises, att denna pensionsbelastning ej blir mera tyngande för industrirörelsen, om rörelsen överföres till aktiebolagsform, än om densamma fortsättes i nuvarande organisationsform. Genom bolagsform beredes därjämte möjligheter till viss rörlighet, som kan innebära ej oväsentlig ekonomisk lättnad såväl för företaget som för den anställde. Sålunda kan, efter prövning från fall till fall, pensionsåldern förskjutas efter närmare överenskommelse mellan bolaget och den anställde. En möjlighet för fullt arbetsdugliga att få bibehålla sin arbetsinkomst ytterligare några år kan vara särskilt motiverad för de årsklasser, som nu närma sig pensionsåldern, men för vilka antalet tjänsteår endast berättigar till en i större eller mindre grad avkortad pension.

Genom bolagsformen beredes bolaget även möjlighet att reglera pensionsfrågan för tjänstemän och förmän, för vilka icke någon som helst uppgörelse i fråga om vare sig egen eller familjepension förefinnes. Antingen bör denna nu jämförelsevis stora grupp av anställda tillerkännas pensionsförmåner efter samma grunder som för statstjänstemän eller också måste pensionsfrågan ordnas på annat sätt. Det möter även svårighet att inordna denna grupp av industritjänstemän, ingenjörer, sågverks- och cellulosaingenjörer samt

förmän i statliga lönegrader. Även härvidlag kan bolagsformens möjlighet till förskjutning i pensionsåldern i särskilda fall innebära fördel såväl för företaget som för den anställde.

Vad nyss nämnts om de lokala tjänstemännen etc. gäller även beträffande flertalet tjänstemän inom domänstyrelsens försäljnings- och industribyrå, vilkas antal under tiden efter utredningens avslutande utökats i samband med den industriella rörelsens successiva tillväxt.

Ej heller bör förbises den möjligheten, att staten framdeles kan komma att av ekonomiska eller sociala skäl övertaga eller utbygga ytterligare skogsindustriell rörelse, och att det i samband därmed kan ställa sig lämpligare att ordna anställnings- och pensionsfrågor för vid sådana anläggningar anställda i bolagsform än i direkt statsregi.

Då statskontoret liksom även statens pensionsanstalt i sina yttranden ifrågasätta ytterligare utredning för belysande av frågan, huruvida bolaget kan tänkas bli i stånd att ekonomiskt bära den pensionering, som här skulle komma i fråga, får styrelsen uttala, att denna fråga undandraget sig varje säkert bedömande, då densamma helt sammanhänger med den allmänna ekonomiska utvecklingen. Genom den omfattande rationalisering, som speciellt de större industrierna undergått under de senaste åren, och de ytterligare tekniska förbättringar, som undan för undan alltjämt vidtagas, vill styrelsen emellertid hålla för sannolikt att förutsättningar till företagets bärighet äro förhanden.

Med hänsyn till de synpunkter i fråga om pensionsbelastningen, som styrelsen härovan anför, vill styrelsen likväl uttala, att det under varje förhållande bör ställa sig lättare för den industriella rörelsen att i bolagsform, med dess möjligheter till smidigare anpassning, bära pensionsbelastningen än vad fallet är i nuvarande förvaltningsform.

Det är såväl med hänsyn till den föreliggande särskilda belastningen för arbetarepensionering i jämförelse med den privata skogsindustrien som med hänsyn till behovet av nödigt kapital för fortgående rationalisering m. m. givetvis önskvärdt att bolagets kapitalförsörjning för rörelsen i övrigt från början ordnas på ett betryggande sätt.

Domänstyrelsen har i övrigt i sitt nu ifrågavarande utlåtande framhållit följande.

I enlighet med vad riksräkenskapsverket anför, synes det domänstyrelsen skäligt att aktiekapitalet omfattar jämväl det bokförda värdet av de lager, som övertagas från domänverket.

Då styrelsen i tidigare yttrande, i motsats till vad riksräkenskapsverket nu anför, uttalat sig för att det belopp av 7,500,000 kronor, som av 1939 års riksdag anvisades domänverket såsom rörelsekapital för viss del av den dåvarande skogsindustriella rörelsen, skulle överföras på bolaget såsom särskilt tillskottskapital utan ränteskyldighet, var anledningen härtill, att styrelsen förutsatte att bolaget skulle övertaga nämnda förlag. Styrelsen vidhåller sin uppfattning i detta avseende jämväl av den anledningen att bolaget därigenom skulle beredas skälig och lämplig lättnad för den extra pensionsbelastning, som detsamma har att bära i jämförelse med de enskilda skogsindustriella företagen. För att ersätta domänverket för nämnda, i domänverkets räkenskaper bokförda förlagsskuld å 7,500,000 kronor bör särskilt häremot svarande statsanslag beviljas bolaget att överlämnas till domänstyrelsen för att genom inbetalning avskriva skulden till statsverket. Bolaget erhåller i sin tur gottgörelse av domänverket till samma belopp i form av lager.

	Summa: Grupp I (med saldering av förlags- forodr. mot förlags- skulder och vinster mot förluster)	Summa: Grupp II (med saldering av förlags- forodr. mot förlags- skulder och vinster mot förluster)	Summa: Grupp I o. II (med saldering av förlags- forodr. mot förlags- skulder och vinster mot förluster)
Tillgångar:			
<i>Fasta tillgångar.</i>			
Tomter	136,400: —	—	136,400: —
Byggnader	7,167,953: 44	593,860: 75	7,761,814: 19
Maskiner och inventarier	7,159,734: 72	408,778: 27	7,568,512: 99
Summa	14,464,088: 16	1,002,639: 02	15,466,727: 18
Avgår avskrivning från rörelsens början å byggnader	1,699,405: 97	382,413: 32	2,081,819: 29
D:o å maskiner och inventarier..	2,831,600: 32	246,401: 32	3,078,001: 64
Summa	4,531,006: 29	628,814: 64	5,159,820: 93
Summa netto	9,933,081: 87	373,824: 38	10,306,906: 25
<i>Rörliga tillgångar.</i>			
Rundvirke	6,322,564: 43	13,578: —	6,336,142: 43
Trävaror	5,505,162: —	143,585: —	5,648,747: —
Sulfatmassa	274,076: —	—	274,076: —
Material m. m.	1,121,762: 76	292: 64	1,122,055: 40
Biprodukter	7,797: 22	—	7,797: 22
Förskott å virkesleveranser	—	—	—
Fordringar och kassa	178,583: 19	3,482: 24	182,065: 43
Summa	13,409,945: 60	160,937: 83	13,570,883: 48
Domänstyrelsens förlag	—	—	—
Summa tillgångar	23,343,027: 47	534,762: 26	23,877,789: 73
Driftsförlust från rörelsens början efter avskrivn. och räntebelastn.	—	—	—
Summa summarum	23,343,027: 47	534,762: 26	23,877,789: 73
Skulder:			
Domänstyrelsens förlag	21,560,753: 44	8,239: 99	21,568,993: 43
Driftsvinst från rörelsens början efter avskrivn. och räntebelastn.	1,782,274: 03	526,522: 27	2,308,796: 30
Summa summarum	23,343,027: 47	534,762: 26	23,877,789: 73

I enlighet med vad riksräkenskapsverket vidare framhållit, är det av vikt att en riktig bild erhålles av det ekonomiska resultatet av den industriella rörelsen. Enligt styrelsens uppfattning erhålles en sådan bild, om inlösningspriset direkt anknytes till den ställning den industriella rörelsen enligt domänstyrelsens särskilda industribokföring utvisar vid överlåtelsefallet.

Såsom styrelsen här förut anfört vore det till ej oväsentlig fördel för bolaget, om aktiekapitalet ej sättes lika med nämnda inlösningspris utan minskades med ovan särskilt nämnda 7,500,000 kronor.

Såsom riksräkenskapsverket anfört böra de med bolagsbildningen förenade engångskostnaderna för lagfartsstämpel etc. bestridas av bolaget såsom driftskostnader.

Utöver i utredningen angivna företag har industriverksamheten under år 1940 utökats med legosågning vid Sandviks sågverk inom Umeå distrikt, varjämte under år 1941 driften beräknas igångsättas vid en nu under uppförande varande större retortkolugnsanläggning vid Piteå. Denna utökade rörelse binder ytterligare kapital samt ökar antalet produktionsenheter till inalles omkring 130,000. Som en följd härav kräver rörelsen enligt de grunder, som i utredningen angivits, utöver aktiekapitalet en förlagskredit av 130,000 enheter gånger 75 kronor, eller 9,750,000 kronor, för vilken förlagskredit förutsättes att bolaget erlägger ränta efter den årliga medelräntan för statslån. För denna förlagskredit bör särskilda statsmedel beviljas i form av anslag.

Sålunda erfordras för bolaget anslag å *dels* 7,500,000 kronor för inlösen av domänverkets i lager bundna kapital och *dels* 9,750,000 kronor som förlagskredit åt bolaget.

Som namn för det ifrågasatta bolaget föreslår styrelsen Aktiebolaget Statens Skogsindustri.

Vid domänstyrelsens yttrande fanns fogat balansräkning per den 31 december 1939. Denna innehåller bland annat de uppgifter rörande industriernas ekonomiska ställning nämnda dag, som framgå av tabellen å vidstående sida.

Domänverkets skogsindustriella rörelse har under årens lopp högst väsentligt utvecklats. Genom ombyggnader, moderniseringar och utvidgningar av skilda slag har industrirörelsen fått allt större kapacitet och omfattning. År 1937 erhöll densamma ett betydande tillskott genom förvärvet av Karlsborgsverken. De större mera självständigt arbetande industrierna omfatta anläggningarna vid Karlsborg, Sandvik, Båtskärsnäs, Lövholmen, Skinnskatteberg, Saxviken-Vikarbyn och Horndal-Grönsinka, Valåsen och Gran-kullaviken, vilka i utredningsmannens förslag sammanförts under beteckningen grupp I, samt sågverken vid Bjurfors, Granvik, Sjöbacka, Karlsby och Kungsskogen, vilka i utredningen betecknats såsom grupp II. Såsom framgår av det för år 1939 upprättade bokslutet utgöra dessa anläggningar ett högst betydande industrikomplex. Rörelsens tillgångar äro sålunda efter avskrivningar å över 5,000,000 kronor bokförda med ett värde av nära 23,900,000 kronor, därav å fasta tillgångar belöpa över 10,300,000 kronor samt å rörliga tillgångar över 13,500,000 kronor. Efter 1939 års bokslut ha tillkommit ytterligare i domänstyrelsens senaste yttrande omnämnda *dels* rörelsen vid Sandviks sågverk och *dels* kolugnsanläggningen i Piteå, vilken har ett anläggningsvärde av 1,750,000 kronor. Vid anläggningarna äro sysselsatta omkring 1,700 arbetare.

Såsom framgår av vad inledningsvis anförts bedrives domänverkets skogsindustriella rörelse för närvarande i domänstyrelsens egen regi med ledningen förlagd till domänstyrelsen, där den närmast handhas av styrelsens försäljnings- och industribyrå. Frågan om en förändrad organisation av rörelsen har sedan länge stått på dagordningen. Redan år 1936 i samband med förvärvet av Karlsborgsanläggningarna övervägdes att i viss omfattning överföra industrirörelsen på ett bolag, vars aktier innehades av domänstyrelsen. Efter

Departements-
chefen.

ett flertal utredningar föreligger nu ett förslag i sådan riktning. Rörande lämpligheten av att bedriva domänverkets skogsindustriella rörelse i bolagsform ha i de över förslaget avgivna yttrandena delade meningar gjort sig gällande.

Vid övervägande av den föreliggande frågan och de för och emot förslaget anförda meningarna har jag kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl synas tala för att en omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse nu genomföres och att därvid bolagsformen kommer till användning. Domänverkets skogsindustriella rörelse är till sin natur ett rent affärsföretag, som drives i konkurrens med såväl inhemska som utländska företag inom samma bransch. Givet är, att det måste medföra vissa icke obetydliga svårigheter att driva en affärsrörelse av den omfattning varom här är fråga i rent statlig regi under de för statlig verksamhet vanliga formerna. Det kan icke undvikas — även om ledningen i mesta möjliga grad lämnas frihet — att den statliga formen kommer att lägga en viss hämsko på rörelsefriheten hos företagens ledning. Den tyngre och mera omständliga handläggning av ärendena, som i viss grad kännetecknar den statliga förvaltningen och som inom dennas vanliga verksamhetsområde är till gagn för grundligheten och säkerheten i arbetet, lämpar sig merendels icke i affärsföretag som i stor utsträckning är beroende av förhållandena på världsmarknaden och som ständigt smidigt måste följa det rådande konjunkturläget. Icke heller äro i detta fall de statliga anställningsnormerna ägnade att komma till användning. Ett företag av den art, som det här gäller, måste äga frihet att anställa sina befattningshavare, i varje fall de som äro i mera ledande ställning, under samma förhållanden som konkurrerande företag med rätt att bestämma anställningens form, längd och löneförmåner under hänsynstagande i huvudsak till vad som är för rörelsen bäst och tjänligast. Uppenbart är även att rationaliseringar och omläggningar i rörelsens drift och organisation lättare och enklare kunna ske, därest densamma drives i bolagsform.

Ett annat förhållande som här också måste tagas i betraktande är det, att omfattningen av domänverkets industriella rörelse under årens lopp i hög grad vuxit. Denna rörelsens utveckling har medfört, att ledningen av densamma och domänstyrelsens övriga verksamhetsgrenar icke i längden torde kunna hållas samlade i en hand. Med den utveckling som skogsbruket på olika sätt under de senaste årtiondena fått i vårt land torde det förr eller senare bli nödvändigt att minska den arbetsbörda som kommit att påvila domänstyrelsens ledning. Den begränsning i styrelsens verksamhetsområde, som eftersträfvats genom den under senaste åren konsekvent följda principen att befria styrelsen från befattningen med andra skogar än de rent statliga, har icke i någon nämnvärd grad kunnat hindra berörda överbelastning. Nu anförda förhållanden synas nödvändiggöra en snar lösning av framförallt frågan om organisationen av domänverkets skogsindustriella rörelse. Att vid en dylik nyorganisation bibehålla rörelsen i nuvarande former läser icke böra ifrågakomma med hänsyn till vad jag förut anført. Om jag sålunda i princip ansluter mig till utredningsmannens av domänstyrelsen och riksrä-

kenskapsverket tillstyrkta förslag om omläggning av domänverkets industriella rörelse till bolagsform, finner jag mig å andra sidan icke till alla delar kunna biträda utredningsmannens förslag i fråga om sättet för och detaljutformningen av denna bolagsbildning.

Över ledningen av det bolag, som enligt vad jag sålunda förordat bör bildas för att övertaga domänverkets industriella verksamhet, bör såsom i utredningen förutsatts domänstyrelsen ha det avgörande inflytandet. Bolagets aktier böra sålunda i den utsträckning så lagligen kan ske ägas av domänverket. Emellertid måste, därest icke en av fördelarna med bolagsbildningen skall gå förlorad, bolaget erhålla sådana ekonomiska resurser samt en sådan organisation, att det kan ha förutsättningar att utan vidare stöd från statsmakternas sida bedriva ifrågavarande verksamhet under affärsmässiga former. Det blivande bolaget bör alltså ha en sådan konstruktion att detsamma kan under domänstyrelsens överinseende drivas såsom ett självständigt företag.

Beträffande bolagets omfattning har utredningsmannen framlagt två alternativa förslag. Enligt det ena skulle bolaget endast omfatta de under grupp I förut omnämnda anläggningarna under det att enligt det andra skulle i bolaget ingå samtliga under grupp I och II upptagna anläggningar. Såväl utredningsmannen själv som domänstyrelsen ha anslutit sig till det senare alternativet. Av utredningen framgår att de anläggningar, som avses skola ingå i bolaget enligt det sålunda tillstyrkta alternativet, äro av den storleksordning att de lämpligen kunna drivas såsom mera självständiga företag. De i grupp II upptagna sågverken stå visserligen för närvarande under revirförvaltningens ledning, men synes det önskvärt att de få en helt affärsmässig organisation. Såsom i utredningen påpekats vållar den nu tillämpade organisationsformen även olägenheter så till vida att det kan uppstå svårigheter att finna lämpliga personer inom revirförvaltarkåren som kunna leda såväl den skogliga skötseln av reviren som de industriella anläggningarna. Med hänsyn till det anförda och i betraktande av vad jag förut anført rörande lämpligheten av att en affärsmässig anställningsform användes vid industri-företagen synes mest ändamålsenligt att samtliga de nu ifrågavarande under grupp I och II upptagna industrieanläggningarna ävensom de efter 1939 års bokslut tillkomna företagen överföras till det nya bolaget. Härigenom synes den mest rationella klyvningen ske mellan å ena sidan domänverkets skogs-förvaltande verksamhet och å andra sidan dess industriverksamhet. Såsom i det nu föreliggande förslaget förutsatts bör bolaget övertaga anläggningarna med äganderätt.

I fråga om det pris, som bör beräknas vid inlösen från bolagets sida av anläggningarna, ha delade meningar kommit till uttryck. Att såsom utredningsmannen ifrågasatt bestämma inlösningspriset till det belopp, som kunde erhållas för desamma i den öppna marknaden, kunde måhända principiellt anses riktigt, men såsom i utredningen jämväl påpekats torde det möta oöverstigliga svårigheter att med någon säkerhet göra en beräkning rörande priset efter denna grund. Inför dessa svårigheter har utredningsmannen stan-

nat för att föreslå att överlåtelsevärdet för anläggningarna bestämmas till det belopp desamma kostat domänverket. Såsom utredningsmannen framhållit har för vissa av anläggningarna domänverket icke erlagt någon ersättning av under dess förvaltning stående medel. Värdet av dessa anläggningar har av utredningsmannen angivits till 927,500 kronor. Enligt min mening böra de industrieanläggningar som överlåtas till bolaget övertagas till de värden, varmed dessa tillgångar upptagits i domänverkets industribokföring vid den tidpunkt då överlåtelsen sker. Detta belopp torde närmast motsvara anläggningarnas verkliga värde. Någon anledning varför vissa tillgångar skulle överlåtas på bolaget utan vederlag torde icke föreligga. Ett dylikt förfaringsätt skulle innebära att bolaget tillfördes vissa tillgångar utan vederlag och att detta icke komme till klart uttryck i bolagets bokföring. Härigenom skulle den rent affärsmässiga uppgörelsen mellan domänstyrelsen och bolaget förtryckas. De hos de överlåtna industrierna ineliggande lagren torde böra övertagas efter enahanda grunder som själva anläggningarna.

I huvudsaklig anslutning till vad utredningsmannen och riksräkenskapsverket förordad synes aktiekapitalet böra fastställas till samma belopp som inlösningspriset för de anläggningar och lager, som bolaget övertager av domänverket. Det bör alltså överensstämma med domänstyrelsens utestående förslag enligt industribokföringen. För aktiekapitalets täckande torde domänstyrelsen böra äga att i likvid för det antal aktier, som motsvarar värdet av anläggningarna och lagren, tillskjuta berörda anläggningar och lager. Till frågan om viss nedsättning i överlåtelsevärdet å anläggningarna och lagren i sammanhang med ordnandet av arbetarnas pensionsförhållanden återkommer jag i det följande. För bolaget fordras härutöver givetvis även visst rörelsekapital. Detta har i utredningen beräknats till 75 kronor per enhet, därvid varje enhet avsetts motsvara en standard trävaror eller ett ton cellulosa. Enligt domänstyrelsens senaste yttrande skulle behovet av rörelsekapital uppgå till $(130,000 \times 75 =) 9,750,000$ kronor. Såsom riksräkenskapsverket förordad synes lämpligast att rörelsekapitalet — i första hand inom ramen av det belopp av 7,500,000 kronor, som av 1939 års lagtima riksdag ställts till domänverkets förfogande för att användas såsom rörelsekapital för dess skogsindustriella rörelse — tillhandahålles bolaget av domänverket i form av en rörlig förlagskredit. Såsom utredningsmannen ifrågasatt lärer möjlighet böra stå öppen för domänstyrelsen att vid behov utöver nyssnämnda belopp lämna bolaget ytterligare behövt rörelsekapital av de medel, som stå till domänstyrelsens förfogande. Ränta å förlagskredit, som icke, på sätt av det följande framgår, motsvarar ersättning för åtagna förpliktelser, skall utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Det av mig nu förordade förfarandet för anskaffande av kapital till rörelsen ansluter sig i huvudsak till det sätt, varpå den industriella rörelsen för närvarande finansieras. Samtidigt medger förfarandet, att bolaget får en ställning som så långt sig göra låter är jämfäst med andra jämförliga bolag.

I fråga om vissa engångskostnader såsom aktie- och lagfartsstämplor m. m. torde aktiekapitalet icke böra höjas med motsvarande belopp. Såsom riks-

räkenskapsverket och domänstyrelsen anfört böra dessa kostnader gäldas av bolaget såsom driftskostnader. Däremot synas mig å tiden före övertagandet belöpande skatter å rörelsen böra gäldas av domänverket.

Själva bolagsbildandet bör ske i huvudsaklig anslutning till vad utredningsmannen föreslagit. Domänstyrelsen jämte fyra av denna utsedda personer böra utfärda stiftelseurkunden för bolaget. I denna bör såsom tidigare antytts göras förbehåll för domänstyrelsen att såsom likvid för de av domänstyrelsen tecknade aktierna få tillskjuta förut omförmälda anläggningar och lager. Å den därefter utfärdade teckningslistan skall domänstyrelsen teckna alla aktier utom fyra som till ett antal av en vardera tecknas av de övriga stiftarna. På ett betryggande sätt torde böra tillses att aktierna icke kunna komma i obehörig hand. Mot det av domänstyrelsen föreslagna namnet för bolaget, Aktiebolaget Statens Skogsindustri, torde intet vara att erinra.

Även i fråga om anordnandet av bolagets administration har utredningsmannen framlagt olika alternativa möjligheter för frågans lösning. I likhet med utredningsmannen samt domänstyrelsen och riksräkenskapsverket anser jag, att bolaget bör erhålla en självständig organisation, även om denna organisationsform icke skulle visa sig draga så låga kostnader som utredningsmannens förslag giver vid handen. Det är utan tvivel den mest rationella anordningen, att bolagets ekonomiskt-tekniska administration, försäljningar och befraktningar samt inköp m. m. handhas av bolagets egen personal. Såsom utredningsmannen framhållit skulle den nu förordade anordningen medföra inskränkningar i domänstyrelsens nuvarande försäljnings- och industribyrås organisation. Dennas verksamhet skulle därefter begränsas till de försäljningar, som avse det egentliga skogsbruket. Även inom revirförvaltningen skulle den ifrågasatta omorganisationen medföra förenklingar. Jag vill här i anslutning till vad utredningsmannen uttalat understryka, att till det nya bolagets förvaltningsorganisation torde i den mån så lämpligen kan ske böra överföras den personal, som för närvarande är sysselsatt på domänverkets försäljnings- och industribyrå. Likaså bör där så med fördel kan ske personal kunna utnyttjas i såväl bolagets som domänverkets tjänst under förutsättning att avtal rörande avlöningskostnaderna m. m. träffas mellan parterna.

Överföringen av domänverkets skogsindustriella rörelse till ett bolag kommer att påkalla en omläggning av personalens pensioneringsförhållanden. I fråga om pensioneringen av rörelsens arbetare gälla för närvarande tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443), kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst och familjepensionsreglementet för arbetare den 16 oktober 1936 (nr 543). För vissa befattningshavare inom domänstyrelsens försäljningsbyrå gälla civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442) samt allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542). Övriga anställda torde för närvarande icke ha erhållit sina pensionsförhållanden ordnade.

En viktig fråga som kommer att kräva avgörande i samband med den

industriella rörelsens överflyttande till bolag är spørsmålet rörande arbetarnas ställning i pensionshänseende efter omorganisationen. Att för de vid omorganisationen anställda begränsa pensionerna sedan rörelsen övertagits av ett bolag synes skäligen icke kunna ske. Staten lärer näppeligen böra genom en organisatorisk förändring i rörelsens struktur försämra de nu anställdas pensionsvillkor. Med hänsyn härtill torde man böra räkna med att bolaget får ordna pensioneringen för de vid överlåtelsen anställda arbetarna efter samma grunder som enligt gällande författningar äro fastställda för arbetare i statens tjänst.

Vad angår de befattningshavare, som ha sina pensionsförhållanden ordnade enligt civila tjänstepensionsreglementet och som kunna komma i fråga för överflyttning till bolaget, torde frågan få ordnas från fall till fall.

Vad nu anförts gäller den personal som övertages av bolaget vid dess bildande och som vid inträde i bolagets tjänst innehar statlig anställning. Frågan, huru pensionsvillkoren böra utformas för den personal i tjänstemanna- eller arbetarställning som framdeles anställs av bolaget, bör enligt min mening nu lämnas öppen. I överensstämmelse med vad som i allmänhet är brukligt beträffande statlig verksamhet som bedrivs i det privata företagens form bör lösningen av pensioneringsfrågan för sådan personal som senast nämnts i första hand ankomma på bolagets ledning.

I anslutning till vad utredningsmannen framhållit lärer anledning icke heller föreligga att beträffande de tjänstemän, vilkas pensionsförhållanden för närvarande äro oreglerade, binda bolaget med avseende å pensioneringens ordnande.

Vad angår den omfattning, vari bolaget skall övertaga pensionsförpliktelserna gentemot de vid övertagandet anställda arbetarna, torde denna fråga icke nu kunna i detalj lösas utan torde densamma lämpligen kunna avgöras av Kungl. Maj:t i sammanhang med bolagsbildningen och uppgörelsen mellan bolaget och domänstyrelsen. Vid regleringen av denna fråga synes huvudsakligen det av utredningsmannen såsom en variant av alternativ A betecknade förslaget böra ifrågakomma för genomförande. Vad pensionsanstalten i anslutning därtill anfört torde böra beaktas. Givet är att försämring av arbetarnas och befattningshavarnas författningensliga rätt härvid icke må ifrågakomma.

För de förpliktelser, som bolaget övertager i pensionshänseende i fråga om tid som belöper före bolagets övertagande av rörelsen, synes bolaget i anslutning till vad utredningsmannen och domänstyrelsen anfört böra erhålla gottgörelse av domänverket. Detta kan, såsom utredningen visar, ske i olika former. Antingen kan bolaget av staten erhålla löpande tillskott till pensionsutbetalningarna (utredningsmannens alternativ B) eller också kan viss nedsättning ske i överlåtelsevärdena på anläggningar och lager (utredningsmannens alternativ A). Ett alternativ till nedsättningen av överlåtelsevärdena och därmed av aktiekapitalet är att lagret till en del motsvarande den ifrågasatta värdesänkningen ställes till bolagets förfogande icke såsom likvid för aktier utan såsom räntefri rörelsekredit. Sistnämnda lösning, av vilken en

viss variant förordats av domänstyrelsen, synes vara att föredraga ur de synpunkter som hävdats av riksräkenskapsverket.

För att möta utgifterna i anledning av de bolaget åvilande pensionsförpliktelserna torde närmast två vägar stå öppna, nämligen att antingen verkställa erforderlig fondering eller ock täcka pensionsutgifterna med andra för bolaget tillgängliga tillgångar. För den händelse sistnämnda utväg anlitas synes statlig garanti för pensionsförpliktelserna böra lämnas. En kombination av båda dessa lösningar av pensionsproblemet är även tänkbar. Det torde böra få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilken av nu nämnda utvägar, som bör väljas. Därest den nu ifrågasatta bolagsbildningen skulle komma till stånd, synes ändamålsenligast att uppdrag lämnas domänstyrelsen att gemensamt med pensionsstyrelsen och bolagets ledning framlägga i anslutning till de av mig nu uppdragna riktlinjerna ett mera detaljerat förslag rörande pensionsförhållandenas ordnande i samband med överlåtelsen, varefter Kungl. Maj:t bör äga meddela beslut i frågan.

Råvaruförsörjningen för de industriella anläggningarna, som avses skola övertagas av det nya bolaget, bör liksom hittills i den mån så är möjligt och lämpligt ske från statens skogar. Såsom utredningsmannen framhållit är en dylik försörjning i vissa trakter inom Bergslagen och Norrland icke i full utsträckning möjlig. Inköp av erforderliga råvaror får då ske från enskilda skogsägare eller sågverk till den öppna marknadens priser. I fråga om prissättningen för råvaror, som inköpas från statens skogar, har utredningsmannen framfört två olika förslag till övervägande. Enligt det ena av dessa alternativ, vilket utredningsmannen själv förordat och som ansluter sig till redan nu av domänstyrelsen tillämpat förfaringsätt, avses priserna skola motsvara den öppna marknadens priser. Det andra alternativet innebär såsom förut anförts att priserna skola bestämmas vid slutet av leveransåret och sättas i viss relation till industriens för samma års utlastning i verkligheten uppnådda medelpris vid försäljning av den färdiga varan. Ehuru vissa skäl kunna tala för att sistberörda förfaringsätt komme till användning, anser jag mig dock — med hänsyn till att bolaget bör jämföras med andra liknande företag och att bolagets ekonomiska ställning eljest icke helt blir klarlagd — böra förorda att förstberörda förfaringsätt tillämpas.

Den nu av mig förordade överföringen av domänverkets skogsindustriella rörelse torde böra äga rum vid årsskiftet 1941/42. Med hänsyn till de skiftningar som kunna äga rum i anläggningarnas och lagrens värde kan nu icke lämnas några sifferuppgifter angående överlåtelsevärdena. Av liknande skäl lär icke heller i detta sammanhang kunna lämnas några exakta uppgifter rörande de belopp som skola avräknas i samband med överlåtelsen i anledning av bolagets övertagande av domänverkets pensionsförpliktelser. I samband med bolagsbildningen torde viss omorganisation av domänstyrelsens försäljnings- och industribyrå bliva nödvändig. De härav föranledda ändringarna i domänverkets personalförteckning torde få underställas nästa års riksdag. Kungl. Maj:t torde nu böra inhämta riksdagens medgivande att

i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig uppdragna riktlinjerna verkställa det ifrågasatta överförandet av domänverkets skogsindustriella rörelse till ett för ändamålet bildat bolag, vars aktier i den utsträckning så lagligen kan ske ägas av staten, samt vidtaga i anledning därav erforderliga åtgärder.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att domänverkets skogsindustriella rörelse må i den utsträckning jag förut angivit och i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig uppdragna riktlinjerna överföras till ett för ändamålet bildat aktiebolag samt att Kungl. Maj:t må vidtaga i samband härmed erforderliga åtgärder.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustav T. Roupe.